iulian vesper

cântec neîmplinit

Suceava, 2022

Mărturisitorii: Iulian Vesper

Înainte de a deveni „destin crucificat“, pe care să-l descopăr, cu o ciudată evlavie (a tăcerii?), prin intermediul regretatului poet George Damian, Iulian Vesper (1908-1986) „clătina un veac de nebunie“, revârsând „rarişti stranii de vis sonorizat” în „luminişul ultimei aurore”, cel atât de straniu ameninţat de „ceasul verde-al ploii”. Iulian Vesper era, pe atunci, un tânăr scriitor de doar 24 de ani, căruia Iancu Nistor îi ceruse să-şi facă singur o prezentare, care să-i însoţească poemele, proza şi fotografia în paginile „Junimii literare“, iar el, visând la clipa „când carnea azurată va bate-n aur pur / şi sângele – ecoul orchestrelor marine – / va nărui cleştarul tăriilor din jur”, a caligrafiat doar câteva rânduri: „Iulian Vesper (Teodor C. Grossu). Născut în 1908 (22 noiembrie – n.r.) în comuna Horodnicul de Sus. Urmează studiile secundare la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi“ din Rădăuţi. Actualmente absolvent al Facultăţii de Litere şi Filosofie din Bucureşti (la care se transferase de la Universitatea din Cernăuţi – n.r.). Debutează cu poezii şi schiţe în „Junimea literară“, „Glasul Bucovinei“ şi „Acţiunea“. A tradus din Mihail Şolohov, „Pe Donul Tăcut“, roman. Are în preparaţie romanul „Sticla şi imaginea ei“.“ (Junimea literară, nr. 1-6/1932, pg. 206).

Iulian Vesper deja îşi asumase un „destin crucificat“, alături de Mircea Streinul, într-o „primăvară lirică bucovineană“ în care „îngerii transcriu cromolitografii cu cărbune” doar „schiţând contur uşure de vis şi înnoptare / a zodiei sub care vremelnic ne-am oprit”.

Din punctul meu de vedere, poetul Iulian Vesper e „flăcăul cu obraji de lut”, care „se frământă şi plânge”, în vreme ce „ară un pământ nesfârşit... / unde cuţitul plugului să spintece-n două / zorile”. El vine „Înnoptat în ceaţă şi trecut / (Zilele-l poartă, nopţile-l cresc), / În solstiţii lucide şi clare” în care „Se aude glasul lui domnesc”, glas când „legendă a pământului sub tâmple albastre”, când „plânsul sbor de naiuri, în lemnul scund al serii”, când „Dans frânt în nemişcarea orelor ce-au rămas / strivite de tăcere”. Iulian Vesper trăieşte mitul de la capăt la capăt („Copiii cresc în tăcere / o inimă ca un sat”), „întârziind cu veacuri sub pământ / surâsul trist al celor ce nu sunt” („sânt”, conform ortografiei vremii), încercări evadări în viitor şi nimerind, de cele mai multe ori, în capcanele pre-cibernetice ale unui modernism decadent, bazat pe o forţată integrare lirică a unor noţiuni nepoetice. N-a fost „versificator ermetinzant în stil Barbu“ (Eugen Simion), ci doar „sufletul... sălciu / fără cer, cu orizont înceţoşat şi pustiu” care, cu firească şi omenească impietate, „a spintecat tăcerea ce te-a cuprins de sus”, descoperind că acolo, în timp-netimp, în tăcerea care concretizează cel mai desăvârşit poem, „lucea un craniu veşted în numărul de ore / când se surpa lumina şi

adormea Iisus”, iar lumina se surpa/surpă într-un prezent continuu.

Iulian Vesper a simţit, a perceput realitatea-divinitatea, deci relaţia clipă-mit, mitul asimilând veşnicia, cu o anumită înţelegere lirică, de care ne putem apropia sau pe care o putem îmbrânci în uitare. „Strigătul vieţii îl cunoştea“, aidoma personajului din „Destin crucificat“ (poetul Dimitrie Petrino), aşa că l-a schiţat cu cărbune în foi fără număr, prevenindu-ne: „Da, aici era totul: viaţa, moartea şi bucuria lui“. Acest „totul“ trebuie retrăit sau refuzat ca atare, fără strigări de bursă literară, ci doar ca regăsire a unei identităţi pierdute.

Deşi trecut prin calvarul începuturilor comunismului românesc, Iulian Vesper a scris şi a publicat până spre sfârşitul vieţii. A început cu „un eveniment liric bucovinean“, cum se sublinia în „Junimea literară“ din toamna anului 1933, cartea de versuri „Echinox în odăjdii“ (Cernăuţi, 1933), a continuat cu „Constelaţii“ (Bucureşti, 1935), „Poeme din Nord“ (Bucureşti, 1937), „Izvoare“ (Bucureşti, 1942), apoi, după calvarul roşu, cu „Poezii“ (1968), „Ascultând nopţile“ (1972), „Peisaj pe marginea cerului“ (1984).

Cărţile lui de proză, mai puţine la număr, dar categoric frumoase, mărturisitoare şi interesante, s-au numit „*Primăvara în Ţara Fagilor*“ (1938), „*Viaţa lui Mihai Viteazu*“, „*Chipuri domneşti*“ şi „*Glasul“, un roman „bucovinean*“, „de factură etnomitologică“ (Grigore C. Bostan), publicat în 1956. A tradus, în afară de romanul lui Mihail Şolohov, „Pe Donul liniştit“,

despre care făcea singur mărturisire, în 1932, şi epopeea finlandeză „Kalevala“ (1959).

În 11 februarie 1986, „când închise uşa, avu impresia că iese dintr-un cavou“. În fond, ce altceva erau Bucureştii acelor ani?.

În presa literară bucovineană, contemporană „primăverii lirice”, s-a scris puţin despre cel care, alături de Mircea Streinul, trudea la consolidarea operei unei generaţii. Am aflat, totuşi, un text din anii de la marginea nelinişti, scris de alt neostenit „sacerdot al simţirii“, George Drumur:

„Iulian Vesper: „Chipuri domneşti“, Colecţia „Luceafărul“, Bucureşti, 1944. În aceste „Cipuri domneşti“, scriitorul bucovinean Iulian Vesper redă, cu o bogată înflorire artistică, fragmente vii din viaţa domnitorilor români de altădată, cu toată expresia faptelor atât de grăitoare şi atât de raţionale în cuprinsul lor pentru viaţa românească.

Pentru noi, Bucovinenii, mai cu seamă, care trăim din istorie şi pentru istorie, cunoaşterea în amănunt a tuturor faptelor vieţii naţionale din trecut are o importanţă cu totul deosebită. Conştiinţa noastră a fost crescută pe tulpinile şi din seva acestor fapte. Noi n-am şovăit niciodată în faţa dreptăţii istorice. Iar când, după primul război mondial, ni s-a dat putinţa să ne spunem cuvântul, ni l-am spus din toată inima. A grăit în noi acelaşi suflet neînfrânt, care va rămâne tot atât de dârz peste toate veacurile câte vor mai veni.

Pe această linie de destin românesc se aşează cartea domnului Iulian Vesper. Chipurile domneşti, care reînvie de sub condeiul dumisale cu atâta claritate şi cu atâta frumuseţe, exprimă un sens etnic ce-şi înlănţuie perspectivele în marea diversitate a vieţii.

Iată, bunăoară, chipul maiestos al regelui Decebal, rostind, după încheierea acelui vestit ospăţ al morţii şi când cetatea era înconjurată de duşmani: „Vor veni alţii şi ne vor răzbuna; nouă nu ne-a fost dat decât să murim" (p. 19).

Mai departe, portretul voievodului Alexandru cel Bun, împreună cu portretele celor doi hatmani, Todiraşcu şi Solcan, faţă de care domnul Moldovei are preţuirea cuvenită după faptele fiecăruia; apoi, „Anii de temniţă şi de domnie ai lui Vlad Ţepeş", „Mihai Viteazul", „Maica lui Mihai Viteazul şi săvârşirea ei la Cozia" etc. constituie mijloace foarte preţioase la înţelegerea unor vremi de pilduitoare comportare faţă de lupta pentru moşia străbună.

Scrise cu multă căldură sufletească şi cu o putere de evocare cum numai talentul ales al domnului Vesper e în stare s-o facă, „Chipurile domneşti", pe care le zugrăveşte cu atâta risipă de poezie, trăiesc parcă aievea, cu întreaga lor înfăţişare istorică" (George Drumur, *Revista Bucovinei*, nr. 9-10/1944, pp. 339-340).

(Drăguşanul, Ion, *Mărturisitorii. O istorie a scrisului bucovinean*, Editura Muşatinii, Suceava 2002)

Orient

Nu cântece campestre, ci zări mântuitoare
Îţi vom aduce, lună, făpturii tale, dar.
Cum te inundă ceaţa şi palida licoare
Aşterne-un zâmbet rece peste-un pierdut cleştar.

Întârziaţi destinul! Mânaţi în ani calvarul
Înalte constelaţii cu frunţile-n văzduh
Spre Nord îşi duc oştirea şi mâinile ca varul
Cuprind o primăvară ce se preschimbă-n duh.

Din nou în luminişuri întrezărim abisul
Din nou un zbor ne-alungă pe mari singurătăţi
Tristeţea e în ramuri, în lacrimi zace visul
Şi moartea-n faetoane se plimbă prin cetăţi.

Martirii-şi duc nădejdea în negre închisori
Tot ce gândim, în carne durerile-şi răspund.
Pe culmi înseninate urcăm nepăsători
Dar mai în jos, în vale, e noaptea fără fund.

Să mai sperăm? Să credem în dimineţi de aur?
Neptun îţi regăseşte cumplitul lui trident

Şi beznele din mâluri şi din afund de plaur
Gonite fără veste, pornesc spre Orient.

Acolo între iasme dospeşte noul lut
Şi luna abia-l adie cu vălurile reci
Iar Gemenii frământă un chip necunoscut
Ce din genuni amare ne va privi în veci.

(*Universul Literar*, Anul LIII, Nr. 18, 30 iunie 1944, p. 2)

Bucovina

Înfloreşti din sângele nostru, înălţată pe scut,
Tară a maicii mele, pământ milostiv,
Fii luminat acolo, la marginea munţilor
Unde te-a mângâiat tinereţea mea, unde te-am cunoscut,
Povestind codrilor, fraţilor mei,
Legende fără început.

Încă nu vă înălţaţi la Cer, coline paşnice,
Mai arde flacăra vieţii pe înălţimi.
Ce-am învăţat din înaltele biserici
Trăieşte-n noi şi ce-am deprins din şcoli.

Grădini crescut-au şi privim spre tine
Din largile ogoare ce-ai brăzdat în suflet,
Căci taina ţi-i pe buzele noastre
Văzduhul tău de pretutindeni ne soarbe.

Îţi simţim braţele de brazi şi pământ
Cum ne caută prin întunecimi, oarbe.
Aici suntem, maică a lutului din noi, Bucovină umbroasă,
Rugându-ne printre mănăstiri şi fantome

Morminte vechi, pristoluri răsar din ruini, glasuri ne strigă:

Aici suntem; nu v-am părăsit palizi arcaşi
Aici, cu iubirea ta între noi,

Umilindu-ne pentru slava ce-a fost, pentru moartea de azi,
Pentru luminile ce vor să vie.
Trudiţi de durerile tale, înseninaţi de nădejdi,
Îţi ridicăm turle de vis în vecie.

(*Dacia Rediviva*, Anul III, Nr. 3, 1943, p. 3)

Ad Porolissum

Falnic străluce-n faţa sufletului liber, Ardealul,
Răscolind umbrele din noi, fluierând între cetini
Clipa ce va veni, aducătoare de pace.

Multe frunţi se înclină şi moartea le mângâie
Şi s-aştern pe colinele verzi ca un surâs al vieţii;
Ne cheamă dincolo de negrele frontiere

Adiind între noi întristatele gânduri
Cei ce gem în genunchi, cei din îngheţatele temniţi,
Cei dezbrăcaţi de dreptate, cei ce aleargă pe drumuri
Aşteptând îngerul adevărului să le miruie rana.

Luciri ale soarelui, căşti albe, paveze de argint
Şi crucea ce biruie munţii, iartă drumul deschis.
Iată braţul din nori ce cheamă furtuna
Şi zâmbetul ce cunoaşte victoria şi înalţă stindardul.

Iată viaţa şi cei ce o slujesc, iată înstelatele armii.
Iată crestele de unde spiritul atotvăzător
Spulberă furtunile urii şi sfarmă Zăgazul.

Iată bucuria pământului sănătos ce aşteaptă semănătorii
Cei ce vor semăna îndurarea între oamenii paşnici.

Cei umiliţi semănând iubire, cei necunoscuţi, linişte.

Pregătind temelia altarelor pentru noul Ardeal.
Oază, odihnă a spiritelor, patrie a libertăţii
Munţi înfăşuraţi în hlamida trecutului, inimi purtând
stemele viitorului
Desfăşurând fiece zi cu o dragoste fără sfârşit
Desăvârşindu-ne cereştile umbre din noi.

Acoperind fiece faptă cu o sclipire a vieţii
Sfărâmând întunericul de pe margini, iertând îngâmfarea.
(Ostaşii apostoli trec prim satele fără număr
Răsărind ca o rădăcină a Cerului în pământul bogat)
Pentru aurora noilor oameni ce vor şterge urmele
sângelui

Spălând veacurile cu năfrămi de argint.
Pentru aleşii stăpânitori, pentru oştenii curaţi
Lămurind zările în armurile fără de moarte.

Noi, cei de azi, ascultăm şoaptele vântului
Ageri la fiece adiere, adulmecând fiara ce sfâşie.
Surâdem forţei ca unei camarade de vis
Şi aşteptăm aspra dezlegare a soarelui.

(*Universul Literar*, Anul LI, Nr. 22, 30 mai 1942,
p. 3)

Închinare

Din proslăvite vremuri cobori sacerdotal,
Voevod al tării mele şi-al gloriei divine,
Moldova îţi prosternă viaţa ca un val
Şi Puma îşi trezeşte splendoarea pentru Tine.

Stăpân pe plaiu-n care bolnavă-i Mioriţa,
Azi va doini ciobanul din fluierul de fag
Şi o domniţa blondă, ce Ţi-a lăsat şuviţa I
Va tresări în criptă, din visul ei cel drag.

Sub pasul Tău se zbuciumă haiduci cu umeri grei,
Însăilând amurguri de cronici, şi ciobani
În zalele credinţei mai aspre decât ei
Când Te visau, nevolnici, în anii lor sărmani.

Când vei suna odată din corn, un uragan
De piepturi ferecate şi-un codru de sineţe
Vor fi pornit diamantul din stema lui Ştefan
Cu freamăt de iubire, de vis şi tinereţe.

Ostaş al gliei negre, eşti Regele Ţăran,
Brăzdând hotarul ţării la orizont de leat.
Stindardul faimei Tale se-nalţă an de an
Şi sufletelor noastre lucind apropiat.

Lumina Ta domnească e slava unui neam
Ce Te-a văzut prin veacuri, Te-a plâns şi Te-a dorit,
În nimb curat de glorii ai fost când nu eram,
Arhanghel al dreptăţii vei sta când nu vom fi.

(*Junimea Literară*, Anul XXII, Nr. 4-6, 1933, p. 71)

Săgetătorul

Drumeţi nedumeriţi în lungi mantii şi zale
Ar vrea să intre-n casă în albele sandale
Dar, iată şovăiesc.
Cu ochi de ceaţă unul furtunile aşteaptă
Altul îşi plimbă tainic răbdarea înţeleaptă
Minutul pământesc.

Al treilea, dinspre Septentrion venind
Îşi ridicase tolba si arcul de argint
Dar vremea, piază rea,
Îi amorţise braţul în marele avânt
Şi numai fruntea clară-i zăream de pe pământ
Şi gândul ca o stea.

Văzduhuri tot mai dese întunecau uitarea
Vedeam cum din milenii tălăzuieşte marea
Spre alte depărtări.
Şi-am înţeles că braţul va sta mereu întins
Că omul prins în spatii va fi mereu învins
În nesfârşite zări.

L-am mângâiat pe frunte, murea necontenit,
I-am căutat privirea, privea în infinit,
L-am sprijinit încet.

Dar trupu-i între ceruri ca marmora lucea
Şi faţa nefiinţei din neguri ne ţintea
Şi numai un regret
Mit risipea pe-ntinderi o palidă amintire.

M-am coborât şi glasu-mi era numai iubire.
Cei doi drumeţi schimbaţi
Mă aşteptau şi noaptea se îngâna la geam.
Până târziu vorbirăm şi fără griji eram.
Doar câteodată-n hăuri lucea o stea subţire
Şi-atunci fără de veste, cuprinşi de-o amintire
Oftam îngânduraţi.

(*Dacia Rediviva*, Anul IV, Nr. 2, 1944, p. 8)

Cina

Trec clipele vijelioasei vieţi
Frunzişuri reci în palidă înserare
Frunţi ale dimineţilor luminaţi-mi
Încă o uşoară şi tăcută plimbare.

Un luceafăr doar să-mi scânteie
Un vers sau o stea să-nflorească
Ani, ce pe oameni din zbor ăi răpuneţi
N-ascultaţi chemarea lumească.

Şi prieteni cu cei ce moartea o-nfruntă
Împărţiţi zărilor trista mea cină
 Aici un cântec de stele
Schimbaţi-l în dor şi lumină.

Să n-audă nimeni pe lume
Cum geme aprinsul meu cânt.
Şi cei ce-n adânc presimţi-vor
Să creadă că-i umbra şi vânt.

(*Universul Literar*, Anul LIII, Nr. 13, 10 mai 1944, p. 3)

Terţine

Aud un clopot. Vremea îşi fulguie popasul.
O, dor atotputernic al stelelor de sus,
Mai ai un an şi-o vară şi se va stinge glasul

Cel înfrăţit cu huma, dar înflorind în cer
Cel cc-a simţit dogoarea suflării lui Iisus
Când şi-a iertat călăii şi-a plâns pe temnicer.

Nu te-nfrica! Rosteşte temutul adevăr
Stăpânul tău cunoaşte cărui altar slujeşti
El a văzut copii ce-i mângâia pe păr

Părintele luminii în noaptea lumii reci
Murind voioşi cu ochii spre zările cereşti
Chemându-l mai aproape, când se stingeau de
veci

Dă celor răi un nume, putere celor buni.
Să-şi vadă în mocirlă credinţa osândită
Şi cinstea ajutând pe slabi şi pizmătareţi.

O, mângâie virtutea de toţi dispreţuită
Aşează adevărul pe tronu-i de cristal
Înseninează arta de trufaşi izgonită.

Şi n-aştepta ecoul pe culmi să te ridice
Ci, glas senin ca vremea, apleacă-te spre văi
S-asculţi cum huma neagră se roagă pentru spice.

(*Gândirea*, Anul XIX, Nr. 8, octombrie 1940, p. 554)

Popas

Se stinge-al meu soare uitat pe-nălţimi
Ce-a fost dimineaţă e-amurg înstelat
Trecutele lacrimi pe ceruri răsar
Ce palid e drumul pe care-am visat.

Ci nu voi ca fruntea pe lespezi s-o plec
Ca ulmul în câmp neclintită rămâie:
În frunte furtuni în al anilor zbor
Şi crivăţul iernii tăcut s-o mângâie.

Şi încă voi râde cu suflet întreg
Păşind în a vieţii târzie poveste:
Suntem cei de azi cu gleznele răni
Sau cei ce luptăm singurateci pe creste?

Dar vântul răspunde: un ultim popas
V-aşteaptă pe toţi, pământeni călători.
Ce-i dacă aţi plâns, aţi iubit, aţi luptat?
Cu aceiaşi paloare v-acopăr în zori.

(*Gândirea*, Anul XIX, Nr. 8, octombrie 1940,
p. 555)

Poem pentru înnoptările pământului

În primăverile lutului s-au ivit satele
Liniştite sub neguri.
Răsărituri de stele pe drumuri fără sfârşit
Ţărna ochilor pământeşti cum se întunecă în ceaţă
Şi ţăranii câmpului cenuşiu ascultând în ogoarele stinse
Chiotul pământului spre zenitul de seară

Măguri de raze prăbuşite în ogoare
Cresc în lanuri aprinse cântece de hotar
Colinele în steaguri urcă vieţi înnoptate
Şi mâinile trezind ecouri de stepă
Stăruie-n răspântii de ţară.

Sub coroana de ceară tâmplele vor uita
Înnegurata carne a pământului
Şi gândul va colinda zările
După frunţile care n-au fost

Oamenii trec cu cerul sfârşit
Cu sărăcia roşie a sumanului
Cu braţele biruinţelor aspre…

Aici neliniştile sunt joase
Şi culmile aplecate spre un ţărm întocmai
Iar în zori se desface
Pământul de pace.

(*Junimea Literară*, Anul XXIV, Nr, 3-4, 1935,
p. 71)

Poem pentru iubirea ogoarelor

Să iubim ca Iisus singurătatea tăcută a ogoarelor
Pentru înfrăţirea duminicală a oglinzilor cereşti cu faţa întunecată a pământului.
Pentru rănile de seară, de noapte şi de zi.

Pentru sărbătorile ţărânii, atât de aproape de frunţile şi privirile morţilor.
Pentru sufletul şi dimineţile ogoarelor,
Tălmăcind paşii semănătorilor în primăverile grave ale vieţii.

Mărturisind naşterea grâului, tăcerile nenăscute
Şi tinereţea tristă a luceafărului, în lumina lui verde.

Să iubim ca Iisus liniştita înviere a pâinii
Sub zorii scunzi în luminata creştere a lutului
Şi pentru strălucirea în hotarele fără sfârşit
Grâul înspicat se roagă singurătăţilor lui pământene.

Să iubim ca Iisus înduplecarea tristă a spicelor
Pentru foamea neştiutoare a lumii singure şi neizbăvite
Pentru uitarea pământului şi a trupului istovit,
Pentru bucuria mâinilor ce vor frânge pâinea.

Ţăranii în nopţile simple ale ogoarelor
Şi-au odihnit nădejdile sub brazdele nelămurite.
Acum se împlinesc minunile satului:
Grânele neliniştile au stins luminile anotimpului.

(*Junimea Literară*, Anul XXIV, Nr. 1, 1935, p. 3)

Ţăranii

Din vârste adânci privirea v-o deschideţi
Sunteţi şi ieri şi azi la început
Un veac v-adoarme, altul vă mângâie
Vi-i trupul trist şi rănile de lut
Gândul trimis spre rumena lumină
Se-ntoarce-n ţărnă, cântec neştiut.

Drumeţi, strămoşii-n colnic vă aşteaptă
Încet păşiţi cu mâinile pe piept
Dreptatea vi se aşterne peste pleoape
Soarele stins luceşte înţelept.
O brazdă neagră, viaţa petrecută
Acum ogorul vi-i deschis şi drept.

Aud în zbor pierdutele cuvinte
Zăresc abia truditul seceriş.
Un vechi ţăran se-nalţă din morminte
Şi-i mângâie pe cei în munci ucişi
Pe cei ce vin îi binecuvântează
(Şi vântul viu loveşte-n păpuriş).

(Revista Fundaţiilor Regale,
Caiet de poezie, 2, 1 februarie 1947, p. 70)

Pământ negru, în asfinţit...

Ţărani scunzi, în zile prelungi, ară un pământ
nesfârşit
până vor da de-un cer împietrit
unde cuţitul plugului să spintece-n două
zorile muncii rodnice, nouă.

Ara-vor câmpurile de la Răsărit la Apus.
Brazdele-ori fi drumuri pentru vieţile noastre,
pentru glotaşii ce-au dus
legenda pământului sub tâmple albastre.

Îngerii transcriu cromolitografii cu cărbune
pentru neştiuta satelor rugăciune
întârziind cu veacuri sub pământ
surâsul trist al celor ce nu sunt.

Numai fumul hogeagurilor va mai cere
iertare pentru plugarii răsăritului azurat.
Copiii cresc în tăcere
o inimă ca un sat.

(*Junimea literară*, nr. 7-9/1933, p. 164)

Simplă-i bucuria mea adevărată

Simplă-i bucuria mea adevărată
Cu obrajii de copil liniştit
În gând îi fulgeră fruntea-nstelată
Zâmbetul încă n-a murit.

Iată, printre lacrimi, soarele străluceşte
Într-o copilărie depărtată.
Poveşti, fragede zile,
Simplă-i bucuria mea adevărată.

Orizonturi, prea multă lumină
Pentr-un zvon de viaţă uitată.
Cerul învaţă rugăciunea pământului.
Simplă-i bucuria mea adevărată.

(*Universul Literar*, Anul XLII, Nr. 16,
4 iunie 1938, p. 3)

Sergentul Ioan

Îşi sărută nevasta. În braţe copilul
Îl strânge cu lacrimi do foc.
Mă cheamă azi ţara pământul să-l apăr,
Ruga-mă-voi cerul să-ţi deie noroc
Căci viaţa-mi cu drag în sălbatecul joc
Voi da-o norocul să-ţi apăr.

Când mare vei creste, aminte să iai
Credinţa ca munţii să-ţi fie.
Înfruntă duşmanul, dreptate să-mparţi
Să fugi de-a lumii mândrie,
Să mori viteaz ca un brad în furtuni
Răsplata din urmă să-ţi fie.

Şi, mamă, tu nu mă jeli,
De lacrimi ochii ţi-i şterge,
Trăieşte în veci cel ce viaţa şi-o dă
Şi voios în primejdii el merge.
Căci mor numai laşii, vitejii trăiesc
De aceea ochii ţi-i şterge...

Plecat-a voinicul ca soarele drept
Şi munţii din vârfuri adie.
Un freamăt aude şi-o doină de şes
Urechea ca în vis îi mângâie.
Departe oraşul străluce în zări
Şi ogoarele fac semn să rămâie.

Ci, el, de pe culmi le priveşte duios:
„Rămâneţi, voi, biete ogoare,
Cu drag v-am grijit şi voi m-ascultaţi
Şi, grâule, ştiu că te doare.
Secară tu, lăncile-ţi strânge de-acum.
Uitarea între noi să pogoare”.

Dar grâul în freamăt jelind il petrece
Secara se zbuciumă-n vânt:
„Stăpâne de-a pururi în somn te-om vedea
Cum treci în albul veşmânt
Şi-n tainicul murmur din caldele seri
Rosti-vom numele-ţi sfânt”.

La oaste a ajuns. Sunt veşti de război
Stindardele flutură-n vis.
Se vreau de aspre mâini înălţate
Să se zbată-n furtună, deschis.
El brandu-şi mângâie: Amândoi vom lupta
Căci aşa din cer ne-a fost scris.

N-aude al inimii rece fior
Nici codrul cum urlă şi tace
El vede doar Prutul şi-un pâlc de păduri
Pe acolo va să atace.
În iureş să treacă odată ar vrea
Şi n-are astâmpăr nici pace.

Departe-s soţia şi munţii lui dragi
Departe-i câmpia cea buna.
„Să ştiţi, măi băieţi, că mâine în zori
Lătra-va căţeaua la lună”.

Brandiştii roată în juru-i se strâng
Şi vorba lui vesel răsună.

În zori vuieşte un ordin: „Pornim!”.
Cu brand-ul aleargă în zbor
Ajung pe mal şi focul deschid
Sunt flăcări vieţile lor.
Se tulbuă Prutul, s-amestecă-n fum
De luptă vitează li-**i** dor.

În bărci printre gloanţe îşi spintecă drum.
Şi ţărmul duşman îi aşteaptă
Alături de ţăndări obuze plesnesc.
Spre codrul cel negru se-ndreaptă.
Trei branduri aşează sub dâmbul uscat
Şi focul pădurea deşteaptă.

O zi luptat-au în arşiţa grea
De sus curg bombele ploaie.
Copacii aruncă furtuni de foc
Sudoarea le curge şiroaie.
În genunchi lângă branduri văd moartea venind
Niciunul nu se îndoaie.

Ei văd cum ai noştri rându-şi răresc
Cum umbrele negre-i cuprind
Neclintiţi lângă brand îl încarcă şi trag
Şi gloanţele trec ţiuind.
„Camarazi, eu mă duc”, a rostit cineva
Cu ochii spre steaua de argint.

Sergentul Ioan comanda o ia:

„Lupta-vom până la unul
Auziţi în văi ai noştri cum vin
Cum bubuie în fruntea lor tunul”.
Cu drag îl ascultă şi putere le dau
Şi fagul de aici şi gorunul.

Ei aud ca prin vis cum ropote cresc
Cum creşte tăria vâltorii
În flăcări şi fum, cu frunţile reci
Veneau din văi vânătorii
În ţăndări sar fagii. stejarii se aprind
Şi cresc mai presus luptătorii.

În salturi sergentul îi poartă prin foc
Se opresc sub trunchiuri bătrâne.
Peste râpe ei sar, pâraiele trec
Un brandist în urmă rămâne.
„E mort, a rostit ostenit cineva
De acum peste viaţă stăpân e”.

În zori la poale de codru ajung.
Secara freamătă-n lan.
Se aprind ale soarelui albe cununi
Şi gloanţele seceră avan.
Îi cheamă satul ce-n zări se năzare
Şi focul geme duşman.

Să scapere ţeava! Înainte loviţi!
Să urle muma pădurii!,
Le strigă sergentul şi simte ca-n vis
Cum se pierde în ceata căldurii.
„M-au lovit”, abia a zis şi-n genunchi se clăti

Şi geme de greul arsurii.

El capul şi-l lasă pe florile reci
Şi cerul ochii-i îneacă.
Ca pământul de negru-i trupul frumos
Şi vântul pe fruntea-i s-apleacă
O veste de-acasă îi şopteşte uşor
Durerea începe să-i treacă.

Aude un freamăt de brazi depărtat
Şi soarele-l frânge de sus.
În strai de crini cu mâinile răni
Îl mângâie bunul Iisus:
„Ce-mi fac camarazii?”, sergentul întreabă
„Ei luptă”, Domnul a spus.

Apoi peste valuri de argint plutind
El urcă-n albastrul ocean.
Cununi de luceferi în drum se deschid.
Jos, camarazii îl plâng în van.
Sub crucea de ulm, de vânturi jelit,
Doarme sergentul Ioan.

(Zaharia, R. Ar, *Antologie rădăuţeană*,
Cernăuţi 1943, pp. 111-114)

Eroul

Îmi plac umerii lui de piatră.
Ochii iuţi trecând peste vreme
Adulmecă o fantastică glorie
Care din lut o să-l cheme.

Vorbele au stranii străluciri.
Trupul, înflorit în noapte grea,
Clatină un veac de nebunie
Şi la piept îi sângeră o stea.

Înnoptat în ceaţă şi trecut
(Zilele-l poartă, nopţile-l cresc),
În solstiţii lucide şi clare
Se aude glasul lui domnesc.

(*Junimea literară*, nr. 1-6/1932, pp. 206, 207)

Moarte

(lui H. D. LAWRENCE)

Crucificai pe astre i-au coborât privirea
în primăvara aspră cu zorile-n furtuni
ogari nelimitaţi între dorinţi şi vânturi
adulmecau legenda în ape şi minuni...

Tăcerile rotunde i-au adormit pe umeri
cu primăvara-n creştet ca un poem solar
a fost o limpezire de ore şi amieze
în ornicul de gheaţă care-a bătut mai rar.

Când zonele austere i-au răvăşit paloarea,
îngenunchind sub stele, ca un cadavru mic,
brumele londoneze nu i-au trimis Ofelii
nici plante siderale ucise în Mexic.

Trezind Rodezii albe, aripa-i se usucă
şi sângele se-aruncă într-un deluviu nou,
urechea abia culege mărgăritari şi alge
doar fruntea de mai ştie c-a fost numai ecou…

(*Junimea Literară*, Anul XXIV,
Nr. 8-9, 1935, p. 231)

Laudă secerişului

Grâul e singur în faţa Domnului şi aşteaptă secerătorii
Rugătoare se apleacă spicele: Doamne, cuvântul Tău a fost soare
Şi pământul mănos a fost inima Ta. Ţi-am simţit adierea vestmintelor
În serile prelungi ale vieţii. Mâhnirile şi îndoielile laie le-
am ghicit în singurătăţile noastre.

Când Te-au izgonit oamenii din cetăţi, ogoarele Ţi-au deschis cărări de miresme
Şi fruntea Ţi-ai odihnit pe fruntea tuturor zărilor.
Doamne, secerătorii ne vor răpi soarele şi aurul.
Şi cântecul nostru nu va mai fi rugă pentru slăvile Tale.

Zise Isus: Spicelor înţelepte şi bune. Darul vieţii
Mai luminos e ca aurul şi soarele. Moartea răscumpără învierea
Şi viaţa de-a pururi. Veţi răsări în ogoarele cerurilor liniştite şi veşnice.

Mulţumite spicele aşteptau secerătorii,
Iată-i. Cântec de slavă leagănă colinele albe.
Grâul murea liniştit în fulgerul coaselor.
Vântul adia. O dumnezeiască mireasmă învălmăşea ogoarele.
Colinele străluceau şi o mare fericire se risipea în aer.

(*Unirea*, Anul XLV, nr. 25, Blaj, 22 iunie 1935, p. 2)

Poem lângă măguri trace

Paşii zeilor pământeni atât de aproape de vieţile ulmilor
Trec în ecouri stelare anii nemuritori.
Aceiaşi brazi în luminile trupului nemărturisit,
Înnoptat în surâsul ţarinelor de ger.

Aceiaşi împotmolire de vânt în hergheliile răsăritului
Cu depărtarea câmpiilor în nările fumurii –
Magi tineri silabiseau luceafărul unui popor necunoscut
Înnegurat în descântec şi-n anotimpul pădurilor.

Frunţile de azi liniştea fluviul unui timp neştiut
Şi umeri nehotărâţi răsăreau în viaţă.

Aceiaşi tărie a faptelor împrospăta vârstele ciobăneşti
Şi răcoarea aceluiaşi somn înnegura ţarinele.

Ţară la răsărit de culmi, buciumele-ţi aduna singurătăţile
mâinilor.
Să se ştie înălţimea adevărată a năzuinţelor noastre
Şi strălucirea deplină a victoriilor

Să crească tăcerea aspră a nădejdilor ţărăneşti
Ca frământarea grânelor pe coline –
Mamele noastre au privirile obosite şi cenuşii ale
ogoarelor,
Totuşi ne văd atât de luminoşi pe fiecare:
Aproape de adevăr, îngenunchind minciuna şi
întunericul.

Aici lumina e lângă trecut.
Măguri asfinţesc la ţărmul seminţiilor trace
Cerul nesigur al tâmplelor de seară
Îl vom măsura cu arcul destinului nostru.

(*Junimea Literară*, Anul XXIV,
Nr. 2, 1935, p. 35)

Balada regelui get

Ales de zodii şi popoare
Sta Seutho, regele-nţelept,
Mulţimile fremătătoare
Supuse cugetului drept
I se-nchinau din munţi la mare.
El, de pe ţărmuri dunărene
Cu creştetul tăiat în soare
Privea mişcându-se alene
Din nord noroadele barbare.

De sub ceţoase constelaţi
Cu frunţile şovăitoare
Ieşeau prădalnicele naţii
Şi-n drumul lor pustiitor
Împinse către alte spaţii
Lăsau cenuşă şi omor.
Ciobanii ageri, luminaţi,
Oşteni cu piept strălucitor
În rânduri dese încleştaţi
Cădeau pe verdele ogor.

Cum toamna codrul prohodeşte
Îngălbenitul ei covor,
Cum vântu-n zare risipeşte
Întunecatele furtuni,
Prăpădul umbrele-şi sporeşte
Şi-nsângeratele genuni
Îşi poartă valul unde creşte
Peste noroadele învinse

Din plânsete şi lacrimi stinse
Lucoarea palidei cununi.

Cu preotul bătrân în munţi
În posturi şi în rugăciuni
Jertfiră zeilor cărunţi
Pe cei mai tineri luptători.
„O, rege bun, în van înfrunţi
Pe cei trimişi de vânt şi nori.
Pe caii repezi şi mărunţi
Sunt zeii lor neiertători.
Ai noştri-ntunecaţi şi crunţi
Ascuns-au faţa după nori.

De-ar fi numai supuşi să fim
Stăpânilor cuceritori
Cu viaţa noastră să zidim
Urmaşilor învinşi altar
Şi cel mai negru ţintirim
Să-l ducem cerului în dar.
Dar moartea dacă o primim
Să nu ne-mbie la mormânt?
Şi-ntunecatul jurământ
Să ni se stingă în zadar?”.

Aşa vorbi îndurerat
Cu glasul şi cu braţul frânt
Bătrânul preot înstelat
Din jilţul lui tăiat în stâncă.
Pe domn alături l-a luat
Şi arătându-i noaptea-adâncă
Cerul tăcu neîndurat.

Regele-n şea, cu pieptu-n zale
Se coborî tăcut în vale
Lângă poporul adunat.

Precum pe-naltele coline
Se-nalţă ulmul cel rotat
Şi-n gând cu zările senine
Înfruntă viforele grele
Astfel şi cel ce-n dreapta ţine
Schiptrul de aur şi oţele,
Stăpân pe moarte şi destine,
Cu glas ce tunetul întrece,
Nevrând furtunii să se plece
Vorbi uitându-se pe sine:

„Fârtaţi de pace şi război,
Din patru zări duşmanul vine.
Bătuţi de vânturi şi de ploi
Trufaşi de-a pururea am stat.
Azi zeii au uitat de noi
Şi cerul tace încruntat.
Străini de trudă şi nevoi
Ni-i sprijinul în braţul tare
Şi-n a strămoşilor cântare
Ce au murit cândva ca noi.

De zei străini vă pasă vouă?
În cerul lor ei sunt eroi.
Azi umbra noastră-i numai rouă
Şi rănile ce nu ne dor
Izvoare sunt de viaţă nouă,
În sufletul nemuritor.

Când cerul se va-nspăimânta
Cât de măreţ vom învia
Ne va primi îndurător”.

Cum pe la nunţi se strâng feciorii
Veneau cu pas răsunător
În rânduri albe luptătorii
Din satele îndepărtate.
Pe măguri răsăreau cu zorii
Femei cu furcile pe spate
În ochii limpezi, fără glorii,
Duceau mânii nerăzbunate
Şi zâmbete prelungi, mirate,
Cum fulgere adună norii.

„O, rege, spune un curtean,
Te voi lua încet în braţe
Şi într-un cort cu mult alean
Vom stinge-ucigătorul jar
Din ochii voştri. Cel viclean
Va smulge-ntunecatul har
Silit de vrăji. Ştiu un muntean
Ce-n cumpănă tăria ţine
Şi moartea-n viaţă care vine
O mântuieşte la hotar”.

Se coborî gemând din şea
Sub o coroană de stejar
Cu fruntea suptă. N-auzea
Tăcutul strigăt de măcel.
În faţă zeul surâdea
Şi-armura scânteia pe el:

„Să-ţi numeri oamenii-ai putea
Cum se împrăştie-napoi
Şi cotropită de puhoi
Armia-ţi fuge pe muncel.

O, Seutho, ieri în bătălii
N-aveai pereche. Şi nici cel
Care din zări portocalii
Şi-aruncă sprintena privire
Peste zăvoaiele pustii
Şi vede pâlcuri de oştire
În lungi convoaie cenuşii
Pe sub viroage coborând
N-ar fi crezut că, rupt de-un gând,
Să stai nevolnic, în neştire,
Şi moartea-n umbră aşteptând,

Când ieri treceaţi învioraţi
Voi, ai pământului glotaşi,
Cu piept deschis, întunecaţi,
Şi tu, netemătorul rege,
Porneai noroadele să baţi
Şi-a sabiei tăcută lege
Peste hotare să abaţi.
Unde-i slăvita-mpărăţie
A Geţilor? O stea târzie
Căzu pe munţi îndepărtaţi”.

„Trăieşte... Cei de sus îi ţine
Viaţa. Ochii înnoptaţi
Şi-aprind miratele lumine”,
Tresare vraciul ridicând

Slăbita mână. Şi iar pline
De vremi străvechi îi curg prin gând
Rugi palide în vorbe line
Ce-n veacuri tulburi se coboară
Ca-n vis de-argint, fără să-l doară
Regele pleoapele senine

Deschide. Oştenii în genunchi
Aşteaptă semne de mai bine
În peşteră un sfânt mănunchi
De raze-alunecă de sus.
„O rege, al morţii negre junghi
Trecut-a. Cerul ţi-a adus
Viaţa cu vânjosul trunchi
Al faptelor ce-n veci nu mor
Şi azi supusul tău popor
Te-aşteaptă-afară în genunchi”.

„Vă văd, dar nu cunosc pe nime
Vă-aud şi vorbele mă dor.
O prea curata înălţime
V- sărutat trudită frunte.
Cum să m-apropii de mulţime
Biet rege, care n-a ştiut să-nfrunte
A hoardelor întunecime?
Cum să păşesc peste morminte
Nebun, cu sfinte jurăminte
Călcate, nevăzut de nime

Şi arătat pe-ascuns de toţi?
Aud în trista albăstrime
Rugându-se ai noştri soţi

De luptă; braţele ne-ntind
Frăţini, neveste şi nepoţi
Şi gându-n taină ni-l cuprind.
Sub muchia ne-nduratei roţi
A veacului să mă-aruncaţi!
Uitaţi-mă. Îndepărtaţi
Ce ne lega de veci pe toţi.

Nici numele nu-mi pomeniţi
Copiilor şi nu-ntrebaţi
Pe unde paşii rătăciţi
M-or îndruma până la moarte!
Alţi regi mai tari şi iscusiţi
În seama lor o să vă poarte".
Curtenii îl priveau uimiţi
Casca regală lepădând
Armuri de aur aruncând
Şi cioareci sprinteni, potriviţi,

Pe glezne regele îmbracă.
Suman cu clinii larg croiţi
Pe umeri cearcă să petreacă.
Pe frunte, cuşmă. Voiniceşte
Să-şi lege-opincile se pleacă.
Cel mai bătrân curtean grăieşte
Şi să-i ajute se apleacă:
„O rege, în al nostru piept
Crescuta-i limpede şi drept
Şi-mbrăcămintea ta săracă

E pentru noi vestmânt regesc.
Suntem slăbiţi şi nici o cracă

Ce ochii noştri-o răcoresc
N-a înverzit. Dintre eroi
Ne-nvinşi de vifor pământesc
Un altul mai măreţ ca voi
N-aş şti pe nimeni să numesc.
Stăpân neţărmurit, rămâi,
Tu care-n viaţă, cel dintâi
I-ajuţi pe cei ce te iubesc".

„Ne-om întâlni în vremuri grele
Când vânturi aspre se rotesc
Din munţi şi văi până la stele
Atunci, ortaci, mă veţi vedea
În fruntea armiilor mele
De umbre ce-n sclipiri lucesc
Pe şes, ponoare şi muncele".
Porni monarhul. Scânteia
În ochi un dor nepământesc.
În seară nu se mai zărea

Statura-i de mesteacăn, dreaptă,
Ce-n faţă soarele privea.
Pe plaiuri gloatele-l aşteaptă
Pe lângă focuri. În apus
Un nour roşu ca o treaptă
Spre alte străluciri de sus
Împrejmuie trufaşul munte
Unde pribeagul îşi ascunde
Semeţu-i suflet nesupus.

(*Gândirea*, Anul XIX, nr. 6,
iulie 1940, pp. 451-453)

Furtuna

Un popor înşeuat şi – un suflu de ninsoare
Plimbau pe masa lumii un zâmbet ca o floare
Pe crupele ca noaptea luceau nemărginiri
Încăleca un rege cu genele subţiri
Şi murgul peste oraşe s-alinta
Învinşii ţeseau drumurile prin munţi, pe undeva.
*
Dar a început pământul străbun să se răzbune.
O flacără ca visul ieşi dintr-o genune
Un zbor roti în ceruri blestemul înmiit
Stegarul înalt ca vremea în vânt s-a prăbuşit.

Porni o pustiire de toamnă şi de nea
Ce era gând şi pradă ca frunzele cădea
O lună-nspăimântată-şi tăia prin neguri cale.
Un munte îşi ascunse pădurile de jale.

Şi fluvii de viaţă-şi statorniceau un pas
Trecutul mort în mâluri rămase fără glas.
Se prelingea o frunză pe-o tâmplă de granit
Doar ochiul vremii aspre privea nedomolit

Cum una cu ţărâna un rege trist fugea
Colina-n valuri repezi din urmă îl gonea
Şi zodii rătăcite îl ajungeau pe drum
Se-amesteca frunzişul cu orele de fum.

Un freamăt ca iubirea le alunga tăcut,
Oştiri fără de număr pe-un câmp necunoscut
Cădeau surâsuri triste în negre oglindiri
Pe miriştile arse se prăbuşeau uimiri

În ulmi se-opri un zâmbet, un cer se închidea
Furtuna întunecată în larguri se zbătea.

*

Târziu, cu aripi de jale, cernitul asfinţit
Îşi poposi uitarea pe-un secol de granit
Şi feţele umane trezite din şuvoi
Nălţau un suflet ager peste milenii noi.

(*Universul Literar*, Anul LIII,
nr. 29, 20 octombrie 1944, p. 3)

Departe-s zările tale

Soare, culori în goană
Şi stinsul sunet: o zi.
Un freamăt de vis,
Un vers, un adio
Prea repede ziua trecu.

Veni-vor înaltele umbre
În veştede seri, amintiri.
Destul. Trecu stinsa, palida zi.
Pe alt ţărm o viaţă răsare,
Pe alt ţărm moartea ne va primi.

Acolo, corole de glorii
Aşteaptă tânăra zi.
Inimă, smulge-te lutului prieten
Departe-s zările tale...
Departe vei străluci.

(*Dacia Rediviva*, Anul III, Nr. 1, 1943, p. 11)

Oraş medieval

Oraş cu uliţi strâmte, tăcute şi umile
Cu nemărturisite ademeniri de soare
Un astrolog ţi-azvârle nopţi timpurii şi zile
Fără sclipiri de arme în zvon de sărbătoare

În burgul trist de piatră vin dimineţi bolnave
Sub cer ploios de toamnă să plece cu cocorii
Şi fluviul aşteaptă sosirea unei nave
În care beau şi cântă voioşi învingătorii

În săli de piatră ziua se stinge în neştire
Şi blondele fecioare de prinţ sunt fără chef
Şi de aud o vorba aprinsă de iubire
Stau toata săptămâna cu ochii pe gherghef

Oraş, în care anii mi i-am zvârlit cu silă
În umbră de palate ca şi-n regeşti bordeie,
Cu farmec te învie... ce tăinuita mila
Ţi-a pus pe turnuri flăcări de aur să scânteie.

(*Junimea Literară,* Anul XVIII,
Nr. 1-4, 1929, p. 90)

Când în negre abise

Când in negre abise
Ţi-i trupul de patimi răpus,
Îi vezi în lacrimi durerea,
O stea mai fâlfâie sus.

Dar steaua în lacrimi se stinge
O, linişti în ceruri, vestiţi.
Tăcuţi vom păşi peste clipe
Cu lutul şi moartea-nfrăţiţi.

Nici dragostea nu ne va ştie
Că umbre prin neguri plutim.
Târziu, într-o lume pustie
Va râde un alb ţintirim.

O, Doamne, spre Tine ni-i drumul
Prin noaptea de foc pribegind.
Pleca-ne-vom fruntea curată
Ca-n ziua dintâi strălucind.

(*Universul Literar*, Anul XLIX,
Nr. 35, 24 august 1940, p. 3)

Interludiu

Acolo unde luceşte încă prima zi a Creaţiunii,
Unde gândurile înainte de a deveni lumină, sunt izvoare,
Unde fluviile se revarsă în neţărmurite tăceri,
Am văzut faţa Dumnezeului meu, asemeni spaţiului,
Şi-am ascultat vocea Sa, asemeni durerii:

– „Închinaţi-vă, stăpâni ai pământului,
În izvoare de lacrimi veţi păşi către mine
Şi-n lucrul mâinilor îmi veţi auzi glasul.
Ţărmuri sărace v-aşteaptă şi ceruri scunde vă caută.
Lângă mormânt v-aţi născut şi veţi muri lângă leagăn.
Ce va fi să nu ştiţi şi anii mereu să vă înşele.
Ca negura nopţii fericirea vă prindă
Şi stinsul orgoliu în veci vă înfioare.
Nădejdea morţii vă fie limanu-nvierii!”.

– Munca nu e o libertate a cerului, am zis.
Nu vom avea firmamentul nostru de stele?
Pătrunşi de uimirea zilei vom trezi bolţile
Luminând lucrul nostru nemărginit.
Drumuri vom deschide peste genuni de mormânt.
Şi azi se revarsă oceane în cuvântul dintâi
Şi limpezi aşteaptă avânturi stelare.
Nedomolite dorinţi se apropie de viaţă
Despicând noaptea cu necunoscutele lor tării.
Când biruinţele gândului vor lăuda cerul
Nu vom păşi liniştiţi peste moarte?

Spaţiul închis în strălucitorul sicriu
Clipea cu-n ochi de safir puterilor din adânc.

Eu însumi eram un început de tristeţe
Peste-o lume ce nu se născuse
Purtând spre un viitor incert plăsmuirile ei florale.

(*Universul Literar*, Anul XLVIII,
Nr. 26, 7 iulie 1940, p. 1)

Început

Orele calme s-au văzut deasupra colinelor
în tristiţii de lumină şi ger
curgând în albia zilelor.
Apoi munţii şi-au desfăcut văile
pentru strălucirea apelor.

Zăpezile au stins amintiri
de gheţari şi ciobanii au tăcut
în primăvara mioarelor.
Turmele păşteau răcoarea unui veac trecut,
în colibe se rosteau cuvinte neînţelese.

Colinele limpezi întâlneau chiote
sub cetina întâiului sărut.
Stele proaspete se aplecau peste rugăciunea de
seară.
Era o regăsire de cerbi şi mesteceni
în anii pădurilor un om...

Vrăjitorii luminau uneori ape ciudate.
Luna cerşea la ferestre un descântec neînceput;
urzeau amurguri de lut
peste fruntea copiilor.

Dar fiecare avea o iarba amară, un copac tânăr,
şi sângele răsădea dimineţi de cleştar.
Luceafărul zvârlit de chiotul banului
scăpata in apus. Munţii îşi dezbrăcau saricele.
Se închinau, hotarele, nopţii.
Copilul se închina şi el.

(*Junimea Literară*, Anul XXIII,
Nr. 7-12, 1934, p. 181)

Maria

Nimeni nu ştie ce soarta aduce, pe cine ridică în slavă
Ci numai Tu, prunc nenăscut, ce-n pântec mi-adormi
Şi trezindu-te-n noapte asculţi parcă durerile lumii.

Tu. singur, vestit de Arhanghel, dai glas tăcerii-nţelepte
Şi ca un cântec îmi suni la urechi nespusa minune
Mă-ndemni spre cer să privesc şi albastrul aleargă

Dor şi lumină ţesând spre alte întinderi, departe
Cum vei fi, prunc nevisat, lumină ce-mi sfâşie carnea
Tu, creangă aplecată din cer peste noaptea nădejdilor mele

Iată, mamă îţi sunt eu şi-n braţele mele adormi-vei.
Dar cugetul mi-i încă drept şi trupu-mi ca roua tresare,
Doamne, iată veacul ales; în cuvinte de slavă

Câtă sângele meu pentru Tine, Tu, ce aflându-mă vrednică Ţie
Mamă să-ţi fiu. pogorându-te în mine, cu puterile tale de sus
Mărire-ţi aduc eu, roaba neştiutoare

Cântecul negrăit al făpturii mele sărace Ţie-l înalţ.
Tu, Cel ce neamuri trufaşe în praf le-ngropi cerbicia.
Tu, Cel ce tronuri şi regi îi faci ca firul de iarbă

Şi smeriţilor arme le dai şi-i chemi în rând lângă Tine
Din nouri îi ridici şi schiptrul luminii l-întinzi drept
răsplată

Lasă pruncul Tău să mă doară, ca să-ţi mulţumesc
Fără vorbe, ci doar trăind pentru Tine,
Îmbrăcându-mă în umbra Ta ca-ntr-un vestmânt de
mătasă.

(*Universul Literar*, Anul LIII,
Nr. 10, 10 aprilie 1940, p. 1)

Cântarea lui Iosif

Prunc juruit din vecie – fereastră deschisă
Pentru zborul Celui pretutindeni tăcut.
Lăută o îndurării, glas al nădejdilor
Tulpină a fecioriei, ram de bunătate,
Ce mână te va primi? Nu ne vom ruşina
Cu păcatele noastre târzii, cu nehotărâte cuvinte
În faţa Ta, neînţelepţi, ştiind doar despre somn şi
mâncare,

Oh, prunc aşteptat de picul tuturor vremilor,
Robul Tău Te aşteaptă pe Tine cel vestit de Arhanghel
Născut înainte de veacuri, braţul meu Te va ţine
Ca pe-o dulce minune-împlinindu-se-n apusul
Vieţii mele. Maria, roagă-te, iată vântul de seară
Fâlfâie în casa noastră, primeneşte sălaşul
Şi celor bine grăitori deschide-le uşa.

Mulţi vor trece pragul casei acesteia şi podeaua
Va geme sub picioarele lor; aduce-vor hulă
Şi spaimă, în pacea de azi, dar copilul va sta
Ca o lumină-n amurg, presimţindu-le gândul.

Cu arme-nţelepte-i va pune pe fugă
Şi cei buni în poale la el odihni-vor,
Aceste mâini ce rindeaua mai ştiu
Să apese şi-s aspre de lucru vârtos

Făcut cu răbdare destul de vânjoase-s să ţină
Pe împăratul de veci, înfăşat în scufiţele albe.

Şi tu, Maria, nu Te-ntrista când îţi pare
Că-n jur e pustiu şi cerul se-nchide
Şi şapte lacăte-s puse peste tăcerile lumii,
Nădejdea sfărâmă ziduri de fier şi cheamă
Necunoscute puteri să-ţi ajute şi visul Ţi-i slobod.

(*Universul Literar*, Anul XLIX,
Nr. 35, 24 august 1940, p. 3)

Iisus

Se pleacă-n noapte marginile lumii
Ce-i viu Te vrea. Uscate mâini se-ntind
Spre chipul Tău ca palidul luceafăr
Ce blând vesteşte oamenilor pace.

Trecute zori ce nu se mai arată
Trufaşe valuri de-ntuneric vin.
Oh, raza Ta din adâncimi ne cheamă
Şi noi păşim în noaptea-nsângerată
Şi n-auzim nici glasul de aramă
Şi fruntea ni-i pe veci întunecată.

Pustii oceane-şi oglindesc durerea
În visul Tău şi Tu le mângâi lin
Şi stepelor le-mpaci nemărginirea
Dai munţilor uşoare povârnişuri
În palma Ta se lămureşte firea.

Săruţi trudite frunţi ce Te aşteaptă
Corăbii trec sub zarea Ta de foc.
Creşti din visare şi rămâi în faptă,
Eşti bici năprasnic, umbră înţeleaptă,
Şi tronul Tău răsare-n orice loc.

Alungă-ne din raiul milei Tale,
Goneşte-ne din slava Ta de crini

Ridică-al răzbunării aprig fulger
Nu mai mustra pe cei de ură plini.
Oh, stinge-Ţi ochii ce ne-aduc iubire.

Prea blândă-i mâna ce pe tâmple trece
Nu mai putem răbda. Ni-i glasul veşted
Lasă-ne-n bezna cea de-a pururi rece.
Şi uită-ne... Te-am răstignit odată
În cuie mâinile le-am pironit pe lemn
Şi-atunci cerşeai iertare pentru oameni
Şi te uram şi ne-ai iertat c-un semn.

Tc-am adăpat cu fiere când strigai: Mi-e sete
Pe ucenici cu pietre-i ucideam pe drum.
Ardeau pe ruguri trupurile-ncinse
Şi-altarele ţi le schimbam în scrum.

Şi azi tot iertător... Întoarce-ţi faţa
Rămâi prea bun în cerul Tău pustiu
Fii paznic drept iubirii Tale treze
Nu Te-arăta, ştim bine că eşti viu.

Dar dă-ne azi pământu-n stăpânire
Prea slab eşti fierul aspru să-l înfrunţi
Bătrâni Ţi-s sfinţii... Viaţa ne ascultă.
Ea umple cerul şi coboară munţi.

Un semn fac şi popoarele pe şesuri
Îşi mişcă-n valuri umbra călătoare.
Motoare vii îţi vor goni odihna
Aripi ca gândul vor ţâşni în soare.

Priveşte-n luciu armele viteze
În aspru pas oştirile pornesc
Vezi graniţe în flăcări... Ard oraşe...
Mulţimi nebune Ţi se roagă Ţie
E rece fierul cald în inimi laşe
Se schimbă-n plâns tăcuta bucurie
Că Tu şi-acum îi vei putea iubi.

Oh, iată deznădejdea cenuşie
Aripa-şi fâlfâie din zori de zi
Pe buze supte rugile-ncetează
În ochii stinşi nu arde nici o rază
Ei ştiu că noaptea asta vor muri.

Ajută-le de poţi... Întinde-ţi mâna
Ei tot mai cred minciuna Ta cerească.
Învie morţii… Iată săptămâna
De când jelesc cei vii. Oh, prind să te urască
Şi cei mai credincioşi se leapădă de Tine.
În loc de rugi, rostesc blesteme. Mâine
Vor zgudui şi zările-Ţi senine
Pentru o bucata mucedă de pâine.

Pe jos un vaier se ridică-n noapte
Pământul faţa şi-o ascunde-n mâini
Prelungi suspine, rugăminţi în şoapte
Se-nalţă dintre ziduri şi ruini.

Mulţimi îndurerate de bătrâni,
Copii ca florie de câmp, senini,
Ridică ochii spre icoane arse
Morminte tinere pe lângă drum

Păzesc vieţi ce-s în pământ întoarse.

Din noi hogeaguri se ridică fum
Femei cu prunci în braţe la altare
Cu ochi curaţi Te caută-n văzduh
Presimt în inimi pacea viitoare
Le-nvie iar puternicul Tău duh.

Războinici tari cu suflete de piatră
Surâd ca-n vis câmpiilor de luptă
Ei văd cum altă viaţă le răsare
Se-ncheagă iarăşi vremea întreruptă

Sclipeşte-n zări odihnitoarei vatră
Pe drumuri vechi copiii îi aşteaptă
Ei vin mereu, zâmbind, cu faţa suptă
S-au războit pentru-o pricină dreaptă.

Că totuşi jalea sufletul le-neacă
Atâţi tovarăşi ce-au cântat pe aici
Doar umbre-n nopţi târzii o să mai treacă.
Iertarea-n inimi lin îşi face loc

Şi mila-n lacrimi ochii trişti îmbracă
Sub streşini arma şi-o ascund. Acasă
Copiii toţi stau roată lângă foc.
Bogată pare vatra cea săracă
Ca-n basme viaţa iarăşi e frumoasă
Şi obrajii le râd vesel de noroc.

Ogorul negru pieptul îşi desface
Şi fierul luciu cântă pe câmpie

În aer suflete domnesc în pace
Ating din zbor colina argintie

Simt freamătul ce-n brazde tainic zace
Şi trupul lor ca purpura adie.
Cetăţi şi târguri freamătă în soare
Corăbii iuţi oceanele despică
Se aprind din nou boltitele cuptoare
Păduri, furnale cerul înnegresc

Pe cheiuri largi se-nalţă macarale
Semeţul piept vapoarele-şi opresc
Hamali spre punte o pornesc agale
Alţi saci se-aruncă proaspeţi pe cântare
Alţi muşchi plesnesc sub negrele poveri
Miroase a gudron şi-a dor de mare
Odgoane tari catargele strunesc

Se zbate-un suflet trist şi-o sărutare
Pecetluieşte cald trecutul ieri
Străine ţărmuri flutură în zare
Cetăţi de-argint, strălimpezi primăveri.

Şi Maica Domnului stăpânitoare
Le-adună iarăşi slabele puteri.
Un chiot viu. O salvă. Corăbierii
Se-ndreaptă necăjiţi spre nicăieri.

Luptăm mereu. Pe ţărmurile lumii
Se-nalţă ziduri, freamătă oraşe
Ciobanii turmele spre munţi le urcă
Sclipeşte-n zori luceafărul pe cer

Şcolarii-n cărţi învaţă ce-i viaţa
De pretutindeni, mâinile Te cer

Suntem bolnavi. Viaţa ne usucă.
Tristeţea neagră carnea ne sfâşie
Simţim pe buze şoapte de nălucă
Ni-i pasul greu pe-ntinderea pustie.

Unde ne duci? Spre ce minuni de mâine
Ne urci trudind în fiecare zi?
Primim în dar bucata Ta de pâine
Din lut şi somn ne-ajuţi să ne trezim.

Putea-vom oare în lacrimi răsplăti
Că ochiul Tău ne rabdă să trăim?
Loveşte-ne, căci dragostea Ţi-i vie
Flămânzi ne lasă, Te-om dori mai mult
Striveşte-ne, mereu te vom slăvi,
Redă-ne pacea, vei găsi tumult.

Stoarce ţărâna, vei zări iubire
Trudeşte-ne, mai tari ne vei afla.
În ochii stinşi visând nemărginire
Stă cerul plin de Îndurarea Ta.

Eşti pomul vieţii, noi suntem frunzare
Eşti vis, noi trupul Tău vom fi
Râu veşnic, Tu, noi unde călătoare
Timp luminat, noi umbre de o zi.
Semănător, în snopi ne vei culege
Eşti grâu etern, noi brazde şi pământ.

Eşti lege Tu, noi cei fără de lege,
Eşti gând statornic, noi purtaţi de vânt.
Eşti floare Tu, noi spinii Tăi firavi
În cer întâiul, noi mulţimi de rând
Eşti Tu puternic, noi mereu cei slabi
Tu arzi în veci, ne stingem tremurând.

Flacără trează, îţi suntem cenuşi
Temei de veac, noi pulbere în soare
Palat de-argint, noi prag suntem şi uşi
Obraz sublim, noi lacrimi trecătoare.

(*Antologie rădăuţeană*,
Cernăuţi 1943, pp. 114-118)

Cor îngeresc

Cela ce eşti fără început,
De Tine ascultă pământul.
O, Doamne, mărit Sadoot,
Din tină pe om l-ai făcut
Şi-n suflet sădit-ai Cuvântul.

Osana, osana, strigăm
Lauda faptelor dăm.
Mai presus de taine zideşti
Din lumini lumini împlineşti
Plin este cerul de minunile Tale,
A vieţii de veci eşti singură cale.
Străluce verdeaţa când treci prin grădini
Pe tron de zăpadă cresc tinerii crini.

Din haos venit-ai spre cer
Din puteri izvorât-ai puteri
Luminându-te prin Tine trăim
Mângâindu-ne, în veac Te slăvim
Închinându-ne, strigăm pururi aşa:
Osana, Osana, Osana!

(*Universul Literar*, Anul LI,
Nr. 49, 20 decembrie 1942, p. 3)

Apus gotic

Dans frânt în nemişcarea orelor ce-au rămas
strivite de tăcere în parcul tău stelar;
le poţi citi splendoarea ca într-un abecedar
(în toamna luminată de ape mari) retras.

Ai vrea întreceri albe peste podgorii noi
să taie drumuri limpezi, neîncepute încă,
şi coastele de umbră cu ochiuri de zăvoi
să fugărească trudnic creste de nor pe stâncă.

Dar, anacronic, timpul a smălţuit uitare
când vânturi inelate pe vârfuri s-au clătit
schiţând contur uşure de vis şi înnoptare
a zodiei sub care vremelnic ne-am oprit.

Aureola stelei ne căuta pe ape
să ancorăm în rada ei verde şi sonoră;
largi dune de lumină se năruiau aproape
şi timpul navigase uitat oră cu oră.

Arhaic, luminişul ultimei aurore
a spintecat tăcerea ce te-a cuprins de sus:
lucea un craniu veşted în numărul de ore
când se surpa lumina şi adormea Iisus.

(*Junimea literară*, nr. 1-6/1932, pp. 206, 207).

Iubire

Inima mea peste milenii de piatră
E amintire strălucitoare.
Tot ce-a fost lacrimi şi aşteptări
E astăzi soare.

Şi dacă uneori buzele strigă
După un cuvânt, după o dimineaţă,
Dacă timpul se-ntunecă
În pierduta viaţă,

Liniştea veche învie
La vorbele tale de mult
Şi iar în stinsa viaţă
Stau luminat şi te-ascult.

Şi cum numai în melodii
Cerul tăcut te iubeşte,
În grădinile raiului meu
Un dor pământesc înfloreşte.

(*Universul Literar*, Anul XLVIII,
Nr. 12, 25 martie 1939, p. 1)

Solitudine

O îngrijorare de seară
străbate în fie ce zi
Ochii îşi surpă mirarea
ca să te pot privi.

Ţi-i risipită ţărâna
prin veacuri şi poeme,
frunţi de ninsori sărută
pământuri noi şi steme.

Arcuri de argint îţi leagăn
trupul tău peste moarte,
liniştea din genune
te-a coborât în carte.

(*Cele trei Crişuri*, Anul XV,
No. 7-8, iulie-august 1934, p. 83)

Crugul de ceară

Mici strigăte de stele în umbra mea străbat
în ceasul verde-al ploii, interioare gârle
revarsă rarişti stranii de vis sonorizat
cu ninse constelaţii – madone şi şopârle.

Ţi-i plânsul zbor de naiuri, în lemnul scund al
serii
sunetul supt de veacuri din unda ta te saltă.
Ajuns pe ţărmul putred, te-apleci ca lăncierii
şi-azvârli trufaşul suflet, cu zarea lui înaltă.

Stihii de promoroacă lin trupul înfăşoară
plutind în visul propriu ca-n alge de mătase
timpul să nu-l adie, iubirea să nu-l doară,
translucid să viseze în marea de sargase.

Când carnea azurată va bate-n aur pur
şi sângele – ecoul orchestrelor marine –
va nărui cleştarul tăriilor din jur,
din ochiul mort va creşte un zâmbet pentru tine.

Şi, obosit de visul pe care toţi îl ştiu,
se va închide clară privirea ta de ape;
luna îţi poartă masca, aerian şi viu
o stea îşi face cuibul diamantin sub pleoapă.

(*Junimea literară*, nr. 1-3/1933, p. 26).

Somn crepuscular

Coborât în plante şi pământ
în ceasul plâns ce ţi-a scăpat din gene
să nu-ţi uit faţa – o împlânt
umil în semne pământene.

Uite, flăcăul cu obraji de lut
se frământă şi plânge, fiindcă n-ai vrut
să-i binecuvântezi odaia scundă
când te-a rugat înspăimântat şi mut.

Sufletul e sălciu,
fără cer, cu orizont înceţoşat şi pustiu;
nu te mai recunoaşte.
Nu i te-ai arătat în nici un Paşte
îndurător şi viu.

Grânele-au crescut în lumini nefireşti,
grele de amintirea ochilor prăfuiţi.
În pământ sună paşii obosiţi
ce te-adulmecă prin veac unde eşti.

Acelaşi, în văzduh sau carte,
sfios, în divanul azurat, de sfânt,
cu ochii stinşi şi zările deşarte
fruntea ţi-o ascunzi în pământ.

(*Junimea literară*, nr. 1-3/1933, p. 27)

Ev

Târziu, feţele sc desfăşoară
Fiecare după un nume uitat,
Întâlnim ceruri nestinse
în trupul nevindecat.

Păstorii ştiau aromirea
pământului în glezne şi gând
zei taciturni înviau
cu moartea pe moarte călcând.

Noi, împăcaţi cu răscrucea
de patimi izbucnind în stejari,
purtam peste lume şi zodii
paşi liniştiţi de barbari.

(*Junimea Literară*, Anul XXVI,
Nr. 1-9, 1937, p. 20)

Zidire

M-adun din luminişuri şi iarăşi mă desfac,
mă strig din alte veacuri, dar nu mă ştiu în veac.
Tulpina mea mă cheamă, dar mă târăsc în tină
negura mă răpeşte de parcă-aş fi lumină.

Aştept o zi, dar zorii îi văd cum asfinţesc,
parcă mă sting în vreme, dar mă revăd şi cresc,
obrazul mi-i de stele, dar gleznele-s de lut,
dacă mai sunt în viaţă, sunt iar la început.

Port zarea unui suflet dar trupul întârzie,
într-un crepuscul mistic sunt o lumină vie,
uitarea mea rodeşte şi dorul e-n stamine,
culeg tăceri de veacuri, dar nu mă vreau pe mine.

Arar trezindu-mi anii şi zilele în zori
mă stinge-o sete oarbă de forme şi culori
că prins în chinga lumii, cu nopţile în vânt
mă vreau zidit în vreme, ca să mă simt pământ.

(*Junimea Literară*, Anul XXV,
Nr. 1-3, 1936, p. 19)

Semn uitat

Ţi-am cules vorbele uitate-n lut
şi mâinile ca pentru amintiri împreunate
părul despletit în eternitate
luneca printre ramuri subţiri.

Poate aici primeşti sărutul rădăcinilor
şi vântul mort te duce departe.
Poate ai trecut în străvechea carte
a nopţilor cu fanfare de aripi.

Dar semnul uitat în viaţă,
lucea unui ev de granit,
şi-un minutar cădea obosit
peste orbitele de somn ale timpului.

(*Junimea Literară*, Anul XXV,
Nr. 1-3, 1936, p. 19)

Homo

O, Tatăl meu, din adâncimi Te chem
Nu Te cunosc, vederile-mi sunt oarbe
Un negru vis nădejdile îmi soarbe
În vechi cătuşe de durere gem.

Mi-i pasul stins în mâluri şi pământ
Din beznă vin şi nopţile mă cheamă
Aud ca-n freamăt glasu-ţi de aramă
Dar gându-mi stă în pulbere, înfrânt.

Mi-i fruntea grea de-a morţii sărutare
Ce văd măreţ e lacrimi şi părere
Ce ştiu adânc e umbră şi tăcere
Încet păşesc, cu cât alerg mai tare.

Cuprind o zare, cerul mă alungă
Mă strigă-n humă sumbre aurore
Pe faţă-mi trec abia-nviate ore
Şi ţărmul morţii stă să mă ajungă.

(*Universul Literar*, Anul LIII,
nr. 14, 20 mai 1944, p. 4)

Pecete saturniană

Buzele reci de ieri sau mai târziu
Mai vor o amintire cu cerul argintat
În care zeul trist cu genele luminii
Să stingă o corolă peste-un văzduh rotat.

Dar tinereţea vastă cu tăceri de-albine
Trece în răni înalte un dor ca o pecete
Şi zarea ogoită zvârlea sub tâmple clare
Un zbor de vârste aspre cu luciri de erete.

Erai un cruciat crescut în zori şi stepe,
Stăpân nelămurit de timpuri şi armuri
Zodiacal îndemn! Ia-ţi nopţile impure
Şi-aprinde o coroană pe-o frunte de păduri,

Mulţimile obscure sub un luceafăr viu
Îţi vor târî credinţa până la coapsa-ţi brună,
Îngenunchind durerea îi vei culege goi
Şi luminoşi în moarte îi vei porni spre lună.

(*Înnoirea,* Anul I,
nr. 13, 15 martie 1938, p. 1)

Poteca singuratecă din Duino

Poetul se vindeca de rănile cerului.
Prin ochelarii aburiţi privea viaţa. Flăcări, flamuri
albastre!
Înălţimile palide aveau un creştet egal.
Pasul învăluit în tăcere scanda sonete.
Zilele desfăşurau cântece reci pentru înaltele procesiuni
Ale anotimpului. O înserare roşcată trecea.
În oraşe dansau bucuriile scânteietoare
Şi brazdele lor argintii adiau în castelul noptatec.

Poetul se vindeca de rănile cerului.
Suferinţele vaste se vindeau în cărţi.
Carnea înţelegea o lumină nepământească
Şi marea arunca la ţărm cadavrele visului.
Pustiile nopţii ale desăvârşirii îl bântuiau
Şi nici un început nu se apropia.
Ţinutul sterp îşi dezvelea falezele de calcar
În singurătăţile verzi ale valurilor.

Poetul se vindeca de rănile cerului.
Şi iată, în înălţimi, în amiaza scânteietoare
S-a deschis poteca singuratecă a lumii.
Cineva din ierarhiile îngerilor a strigat
Şi strălucirea frunţii învingătoare
A fluturat în nopţile întârziate în moarte.

Poetul se întuneca lângă luceafăr, de atunci
Dimineţile se profilau pe cer între frunzele elegiilor.
Poteca singuratecă se revarsă într-un fluviu tăcut:
De patru ori inundase pajiştile sonore ale vieţii,
De patru ori luna luci în adâncul fiecărui vers,
Până când însuşi îngerul urcând poteca singuratecă
În spatiile neîmplinite ale lumii,
Se închina la masa de îndoieli şi tăceri
Unde poetul se vindeca de rănile cerului.

(*Antologie rădăuţeană*, Cernăuţi 1943,
pp. 118, 119)

Solstiţiu

Uitarea-ndoliată prin lumi bătrâne trece
Aici un zâmbet searbăd, dincolo un regret.
O amintire ştearsă din pulbere învie
Surâde umbră tristă străvechiului portret.

Şi tinereţea-şi pierde pe lespezi reci colturnii,
O frunte ca zăpada s-a învineţit pe drum.
În vorbele iubirii auzi cum surpă vremea
Şi temelii de veacuri se amestecă în fum.

Cenuşă, prinţi şi zvonuri încap sub baldachine
Şi craniile goale, s-au prăbuşit de mult.
În vechile orbite mai arde lăcomia
Şi-n tâmple mai adie al vieţii stins tumult.

Un vals ca şi viaţa alunecă şi trece.
Dorinţi în stoluri negre se aştern şi se cobor.
Zadarnic ca scânteia ce-a luminat în noapte
Şi palid ca mormântul e tainicul lor zbor.

Ce-i înalt în praf se pierde şi abisul îl măsoară.
Ce-i vesel ca îngheţul de toamnă s-a înnegrit.
Înţelepciunea lumii pe piscuri reci îngheaţă
Şi creşte gras în soare pământul înverzit.

(*Universul Literar*,
Anul LI, Nr. 40, 3 octombrie 1942, p. 3)

Prolog

Zarul în veacuri rotunde învălmăşi nubil
Smirna orei albastre cu plopii nichelaţi,
Zarzări cu uragane în braţe de copil
Cresc o nemărginire de ochi catifelaţi.

Endimion cu lira sub cerul unui vers
Chemă agestru seara cu palmele înflorate,
Heralzi în alveole deschid un univers
Şi-l vând lampadoforii pe-o drahmă în cetate.

Liturghice viole în evul fără mit
Răspund unui Beethoven, lunar lampadofor,
Alge incandescente întind spre infinit
Nervurile iubirii şi ceaţa urii lor.

Pădurile în cercuri de elegii şi ramuri
Contemporane steme în frenetic necrolog,
Ce lucide-s palorile reginelor persane
Cu aurul privirii acvatic monolog.

(*Junimea literară*, nr. 4-6/1933, p. 81).

Cântec neîmplinit

Puternicele vise
Sunt astăzi fără nume
Atâtea frunţi stelare
Zac falnic sub pământ
Cel ce-a învins e palid,
Mâna-n neant pluteşte,
Turle umile joacă
În spaţiul dintre noi.

Viaţa răstignită
Mai pâlpâie în zare,
Luminile-nţelepte
S-au stins pe firmament
Dar fraged e pământul
Şi-odihnitoare moartea,
Crengile-i de răcoare
Şi astăzi s-au mişcat.

De-ar fi în vasta noapte
Să-ntunecăm minunea
Ce-o îngrijeam cucernici
Sub soarele de sus,
Trudite clipe încă
Şi-ar regăsi pământul
Şi pe întinderi moarte
Am fi biruitori.

(*Universul Literar*, Anul XLII,
Nr. 28, 27 august 1938, p. 4)

Vis ogival

pentru Macrina

Un cântec estival aruncă-o paraşută
peste-un topaz arhaic, incendiat în mit.
Argonauţi minori duc febrele pe-o plută
cu vâsle de luceferi, spre-un cer neîmplinit.

Ovale regiuni cu tulnice mărunte
coboară în poeme amiezile eline,
masca Electrei cheamă penumbrele în munte
şi-un secol de lumină visează pe coline.

Urne cu gloriole închid o primăvară
Care-n extaz simfonic a mai trecut pe-aici.
Azi culmile-s în ceaţă şi cerurile mici.
Legenda în columne e proaspătă şi clară.

(*Junimea Literară*, Anul XXII,
Nr. 7-9, 1933, p. 165)

Verdict planetar

În stea înfrângeri, linişte-n şold.
În fumuriul mânii drepte
zorile arcuiesc împlinirea
de lumini înţelepte.

Ochii-n armuri nu scânteiază
cu cerul veşted pe pază.
Şi peste pieptul solar
orele trec mai rar.

Gata. Numai gândul să-l vinzi
cu umbrele vii din oglinzi
pe-o garoafă cu frunze durută
sau pe-o frunză căzută.

Cu glezna înnegurată, prinsă-n za
nopţile te-or aştepta.
Şi în tâmple un clavecin
sună a pământ puţin.

Cuprinsă-n patru zări vecia
sta căpătâi inimii treze:
Deschizi un braţ şi laşi seninul
cu vârsta lui să te-nfloreze.

(*Junimea Literară*, Anul XXIII,
Nr. 7-12, 1934, p. 187)

Ritual

Aştept în luminişul meu de ceară
şi aur greu o primăvară
în care sufletul să-mi steie
înfăşurat în curcubeie
ca o columnă de ipsos
nevindecată de Hristos.

Când liniştea va fi amară
cu neguri albe în vioară
va plânge sufletu-n victorii
ca un stindard ivit în glorii
ce n-a ştiut de dimineaţă
că-l va ucide o paiaţă.

Cine te-a plâns, cine te-a luminat
în faţa marelui păcat
de ai aprins drept mângâiere
un candelabru de tăcere?

(*Junimea Literară*, Anul XXII-XXIII,
Nr. 10-12, 1-6, 1935, p. 34)

Barbarii

Ţeapăn, în larg fotoliu, se oglindeşte-n timp.
Surâsul lui e ordin, voinţa lui: minune.
Pe vasta împărăţie a globului stăpân
Lăsat-a universul din banii lui să sune.

Un joc viclean de aur luci în Răsărit
Şi Asia adâncă splendorile-şi aprinse.
Pe negre continente mai fumegau comori
Şi-n inimi de popoare creşteau cratere stinse.

Zvârli trabucul, iarăşi întârzie Parisul!
Şi-n fruntea Europei azvârle receptorul.
Pământurile negre din Paraguay aşteaptă:
Le voi trimite forţa, viaţa ţi poporul.

Zâmbi bătrânul idol şi-n ochii lui miopi
Se lumină pământul cât o mărgea verzuie:
Pe vechile redute mai năvălesc barbarii
Şi Capitoliul lumii în purpură îl suie.

(*Antologie rădăuţeană*,
Cernăuţi 1943, p. 110)

Elegie

Toamnă îngheţata a viselor! Obraz al morţii!
Lângă vaierul meu de foc odihneşte-te,
Gata pentru călătoriile vârstelor cuibărite-n mine
Dincolo de izvoare, luminând suferinţa
Din fiece mugur, hrănindu-mă
Cu întunecatele întrebări ale lumilor dinăuntru.

Pentru ospeţele de sub pământ mă pregăteşti
Vesel; ştiind cerurile deschise.
Încălzit de aerul minunilor de sus
Mi-acoperi ochii lutului din mine
Ca să te văd dincolo – enigmă luminată –
Fără păcat, însufleţire tânără a mormintelor,
Aşteptându-mă cu vechea cântare a văzduhului
Între crengile verzi, între rădăcinile de smaragd
Plecându-mi faţa după fiece amintire,
Cunoscând frumuseţea în clipele grave
Ale cenuşii – uitare adormind lângă tâmplele noastre.

Umbre peste izvoare, tăinuindu-ne suferinţa
De a fi pretutindeni ucişi de smalţul vieţii
Oglindim bucuriile duse, pajiştile întomnate
Ce-a fost plăpând, trestii palide,
Ştiind că amurgul aleargă spre noi, că suntem în trecere
Martori tăcerii umile, străjuind spaţiile
Cu îndurarea din noi, aşteptând iertarea de-a pururi,
După învierea firelor de iarbă.

Atunci vom fi una cu roditorul trecut
Negru de nepăsare şi trudă, mlaştină cicatricelor din noi
Deznădejde a tuturor clipelor adevărate,
Târându-ne în propria groapă cu mădularele
Calde de vis – singurateci în sălaşul tăcut
Pentru dulcea nepăsare a florilor –
Azimă a cerului veşnic.

(*Universul Literar*, Anul L,
Nr. 29, 3 mai 1941, p. 2)

Aşteptare

Te-aştept şi-mi sting durerea ca să te pot privi,
Surâsul tău departe cu zarea se-mpreună,
Eşti ca tăcerea lunii, ce tremură-n furtună,
Eşti licărul luminii, ce-ncet se face zi.

Tu, freamătul, minunea şi pavăza vieţii,
Coboară pe cărarea de crini ce ţi-am sădit,
Rămâi, căci vei sosi, ştiind cât te-am iubit.
Suind pe ceru-mi palid ca steaua dimineţii.

Cuvintele uitate tresar şi, în imagini,
S-au şi grăbit să-ţi facă, umile, un portret,
Ca să te-admire-n taină, sfielnic, vreun poet
Ce n-a iubit şi-n cale-i răsar doar vechi paragini,

Ci, eu, vrăjit de-a pururi, doar flori îţi voi aduce,
Tu, tremurând ca marea de braţ mă vei lua
Şi vor veni supuse la o privire-a ta
Un faeton de raze şi-o zare la răscruce.

(*Steaua*, Anul XVI, Nr. 183,
Cluj, 1965, p. 44)

Cale ce mergi spre adevăr

Voi scrie pe stindardele mele, pace.
Spiritelor ce cuvântă în întuneric, pace.
Paşilor rătăciţi în adâncimi, pace.
Pentru buna noastră viaţă ce ne duce la moarte,
Pentru cei ce plâng aşteptând dimineaţa,
(Frunţi binecuvântate cu lacrimi)
Umbrim pulberea cu îndoielile noastre,
Trestii umilite ale vântului,
Crezând în mântuirea din noi,
În arătările îngerului şi cununile veşnice.

Cale ce mergi spre adevăr, mândrie
A cerului, primeşte-ne până la Emaus,
Iată colbul pe picioarele ostenite.
E încă lumină şi aur şi minunea
Ne fulgeră faţa. Ucenicii Te-ntreabă:
– Doamne, eşti încă auroră şi viaţă,
Carne a îndurării sau stinsă stihie
A frunţilor îngrijate, fâlfâind în noaptea din noi?
Eşti chip şi glas, arătând veselia
Sau durere ce ne legeni peste durerile Tale?

Iată ne-ai lăsat pâinea, lumina şi pulberea
Azimă caldă şi înviere a grâului,
Cale ce mergi spre adevăr,
Când te vei întoarce din Ceruri?

(*Universul Literar*, Anul LII,
Nr. 14, 20 mai 1943, p. 3)

REFERINȚE CRITICE:

Matei Alexandrescu:

Iulian Vesper – Constelaţii

Placheta de versuri a dlui Iulian Vesper e încărcată de aceste boabe de jăratec ale închipuirii, până la un belşug ce devine obositor, ca şi în poezia lui Voronca.

Poezia dlui Iulian Vesper, cu sonoritatea ei gravă, adâncă, cu lucirile de preţ ale imaginii alese şi şlefuite cu grijă, cu facultatea ei de a se închega rotundă şi armonică, şi-ar putea însemna un loc hotărât în lirica noastră, dacă şi-ar adânci izvoarele într-un mai puternic filon sufletesc. Simţi adesea în versul excesiv rotunjit o deficienţă caracteristică de vitalitate, care cred că se datoreşte unei prea eterate înălţări, departe de lumea afectivă.

E, de altfel, o exagerare generală a tinerei noastre lirici această plutire, inumană aproape, în zone rarefiate ce vor să indice mari altitudini.

Când se coboară, rareori, mai aproape de suflet, poezia dlui Vesper aduce frumoase accente în muzicalitatea ei liniştită şi adâncă. Iată acel atât de discret „*Sempiternum*”, în care tonalitatea melancolică a amintirii fuzionează vagile înfiorări lirice, care îi aduc

materialul. Iată acel „*Poem pentru iubirea ogoarelor*”, cu accentul lui de pietate simplă, aducându-ne aminte de poezia umilită a lui Francis Jammes, însă fără micul lui cabotinaj de simulată ingenuitate.

Şi mai ales acea „*Laudă a secerişului*”, în care se coboară parcă ceva din lumina biblică, din pacea mângâietoare de altădată a înţelegerii dintre omul sfios şi pământul bun, pace pe care n-o mai putem astăzi simţi adevărată decât prin miracolul nespus de rar al poeziei:

„Grâul e singur în faţa Domnului şi aşteaptă secerătorii.
Rugătoare se apleacă spicele: Doamne, cuvântul Tău a fost soare.
Şi pământul mănos a fost inima Ta. Ţi-am simţit adierea veşmintelor
În serile prelungi ale vieţii.
Mâhnirile şi îndoielile Tale le-am ghicit în singurătăţile noastre.

Când Te-au izgonit oamenii din cetăţi, ogoarele Ţi-au deschis cărări de miresme
Şi fruntea Ţi-ai odihnit pe fruntea tuturor zărilor.
Doamne, secerătorii ne vor răpi soarele şi aurul
Şi cântecul nostru nu va mai fi rugă pentru slăvile Tale.

Zise Iisus: Spicelor înţelepte şi bune, Darul vieţii
Mai luminos e ca aurul şi soarele. Moartea răscumpără învierea

Şi viaţa de-a pururi. Veţi răsări în ogoarele cerurilor liniştite şi veşnice.

Mulţumite spicele aşteptau secerătorii,

Iată-i. Cântec de slavă leagănă colinele albe.

Grâul murea liniştit în fulgerul coaselor.

Vântul adia. O dumnezeiască mireasmă învălmăşea ogoarele.

Colinele străluceau şi o mare fericire se risipea în aer”.

Prin aceasta, dl Vesper se răscumpără de-ajuns pe sine, cel de toată ziua.

(*Gândirea*, Anul XIV, Nr. 6, iunie 1935, pp. 328, 329)

Ovidiu Papadima:

Iulian Vesper – Poeme de nord

IULIAN VESPER: POEME DE NORD. Iarăşi o carte, dintre acelea puţine care te fac încă să mai crezi în marile şi purele destine ale poeziei româneşti, este cea a dlui Iulian Vesper. Prin această de a treia etapă lirică – după *Echinox în odăjdii* şi *Constelaţii* – poetul îşi lămureşte din ce în ce personalitatea robustă şi originală. O poezie solemnă, cu bateri largi şi domoale din aripi ale versului ca şi ale gândului, un fel de obiectivitate a înţelegerii lirice, astăzi, când poezia este nu numai ca expresie dar şi ca orizont, limitat intimă şi personală, iată darurile preţioase pe care ni le aduce acum şi mai lămurită poezia lui Vesper. Şi-a mai strunit tumultul de imagini, care altădată îi acopereau şi îi diformau arhitectura, şi-a mai luminat nebulozităţile şi, mai ales, şi-a împuţinat recile volute siderale, apropiindu-se de viaţă, pentru care, repet, poetul are un mod personal şi remarcabil de înţelegere lirică.

Desigur, marile întrebări metafizice, fără de care nu poate creşte poezia, rămân şl ele. Poetul cântă astfel veşnica dualitate a omului:

„M-adun din luminişuri şi iarăşi mă desfac,
Mă strig din alte veacuri, dar nu mă ştiu în veac.
Tulpina mea mă cheamă, dar mă târăsc în tină”.

Drama omului, care trebuie să se sfărâme însuşi, ca să poată creşte nemăsurat.

„Cine l-a văzut apărându-se în noapte
De îndoieli ucise pe veci?
Fruntea era palidă. Numai glasul
Trezea cuvinte reci".

Şi e semnificativ – şi e bine să o subliniem – cum, în mişcarea largă şi sigură a lirismului său, dl Vesper nu şovăie să întrebuinţeze câteva din demodatele tehnici poetice: *dialogul*, ca şi *întrebarea* lung ondulată – şi hotărârile astea îi stau bine, fiindcă se armonizează cu lărgimea şi sobrietatea de planuri ale poeziei sale. Le întâlnim, astfel, în *Copilul minunat*, în care – ca şi în *Poteca singuratecă din Duîno*, unde se încearcă o interesantă cristalizare lirică a momentului de viziune ce l-a dus pe Rainer Maria Rilke către celebrele trepte de duh şi slavă ale *Elegiilor* – poetul încearcă să surprindă misterul de totdeauna al creaţiei artistice. Le întâlnim şi în *Seara pe colina mărului*, patetică şi totuşi adânc, umană confruntare a stihuitorului cu umbrele de vis ale tinereţii sale. Tot răspuns eternelor întrebări caută – cu bune intenţii, însă nerealizate – în preajma apocalipselor creştine, în viziune populară – în straniul *Triptic de vis*.

Răspunsurile se concretizează într-o ascensionară artă poetică şi de viaţă, în acelaşi timp:

„Crini înfloriţi în zarea unei vieţi mai joase,
Lăsaţi potirul splendid în lumile de sus.
Truda ucide visul şi zarzării de-o clipă

Uită văpaia albă şi mâna ce i-a pus”.

Ceea ce nu înseamnă că dl Vesper dispreţuieşte pământul cu ale lui. Cum am mai accentuat, poezia sa tentează tocmai o apropiere de ele. Caută să vadă lumea cu ochii larg deschişi. *Reportaj*:

„Acest tânăr cu pupilele cenuşii,
Gol, în foamea galbenă a străzii,
Pe meleaguri tulburi uitat, a umblat,
Acest tânăr cândva a visat...
Fruntea pământie ca livezile
Liniştită veghea.
Cerul se stingea nelămurit.
Acest tânăr cândva a iubit”.

Tentativă nu tocmai uşoară. De aceea, într-o curajoasă şi sugestivă încercare de a creiona tipul modern de despot financiar, în *Barbarii,* multe elemente se dovedesc rebarbative în încorporarea lor la poezie. Mai mult: *Cerşetorii,* tinde exagerat către povestire sentimentală.

Însă, în acelaşi timp, izbuteşte să răsune în versul tânărului poet ceva din zbuciumul eroic al vremurilor noastre – dar în tonalităţi simple, vaste, grăitoare, *Vestitorii*:

„Înfruntând peceţile întunecate ale morţii;
Eliberaţi de viaţă, străjuind înălţimile,
Palizi de tânăra lor veşnicie, înfrăţind paşi de legendă

Pe cerul brumat al durerii,

Ei ştiu clipele ce trăiesc şi veacurile care mor,
Ţârmurind anii cu umerii înstelaţi”.

E un sunet rar la noi, în care răzbate parcă ecou din robusteţea largă a poeziei americane. Ceea ce îl şi îndeamnă către versul liber, de care însă nu l-am sfătui să abuzeze. Când însă părăseşte tonul mat de gravură în medalie – încercând un glas de revoltă şi adunare, dl Vesper nu izbuteşte, fiindcă rămâne tot meditativ. Poezia sa e o poezie de împăcări:

„Până la creştet mai e un drum,
O viaţă sau numai o părere.
Dogmele s-au limpezit şi peste pleoape
Se cerne clară marea tăcere”.

O poezie a liniştitelor, solemnelor înţelegeri:

„Târziu mă voi desprinde din lucruri şi din fapte
Să nu mă simtă ochii ce-au plâns şi s-au temut.
Uitarea liniştită voi rupe-o-n flamuri albe
În palida lucire a timpului trecut”.

Aceste înclinări de contemplare adânc reculeasă a vieţii îl duc firesc către poezia religioasă. Pe acest tărâm, dl Vesper a înscris şi în evoluţiile sale anterioare – şi gravează şi acum, unele din cele mai frumoase aspecte ale personalităţii sale poetice. Renunţând la acel poem, adâncit dureros în liniile sale sobre ca o gravură de Dürer, *Răstignire*, să amintim ceva din acea bucată de

antologie, care e *Tristeţile lui Iisus, la 18 ani*, trecând uşor peste titlu, care nu ni se pare fericit, ca să ajungem la armoniile ei depărtat eminesciene, dar pline de emoţia acelor nostalgii de spiritualitate ale vremii noastre:

„Mi-e trupul trist, Stăpâne, ca lamura de crin
Ce-şi stinge strălucirea în timpul Tău senin.
Mă frânge o lumină ce n-o ştiu şi m-aşteaptă
Limanul veşniciei să mai păşesc o treaptă.

Trezind o amintire de început, mă doare
Scânteia lumii triste în veci rătăcitoare.
Călăuzind uitarea, oceane de vieţi
Zadarnic bat în ţărmul eternei dimineţi”.

Dl Iulian Vesper se conturează astfel lămurit şi durabil în peisagiul liricei noastre tinere.

(*Gândirea*, Anul XVI, Nr. 5,
mai 1937, pp. 252, 253)

Ernest Bernea:

Poetul Iulian Vesper

POETUL IULIAN VESPFR este la al treilea volum publicat. Cine cunoaşte producţie sale din primele două culegeri, *Echinox în odăjdii* şi *Constelaţii* îşi dă seama că el este pe drumul cel bun, năzuind către o cât mai deplină realizare artistică.

Iulian Vesper este bucovinean şi a făcut parte din grupul „Iconarilor”, grup în care arta poeticească era cea mai preferată. Multe lucruri bune au apărut în colecţia lor. Tinerii cântăreţi nu erau lipsiţi de darul poeziei. Dar ceea ce îi oprea să producă la nivelul superior al posibilităţilor lor era o metodă, un estetism străin de spiritul românesc, era o influenţă puternică a poeziei moderniste, hermetice, artificiale. Acest fel „interesant” de a face poezie i-a rupt pe aceşti tineri de ceea ce era viu şi obiectiv, i-a îndepărtat de viaţă. Talentul lor secase din lipsa de hrană. Iulian Vesper nu a scăpat acestui joc uşor de combinaţii verbale şi ciudăţenii sufleteşti. Primele sale culegeri se resimt puternic.

Odată cu apariţia celui de-al treilea volum, *Poeme de Nord*, depăşirea acestei stări este evidentă. Poetul devine mai adânc, mai realist şi mal organic. O viaţă nouă pare că încearcă să-i cuprindă sufletul. Deşi nu e încă lămurit în punctele de sprijin ale fiinţei sale morale, poetul se apleacă asupra vieţii, asupra enigmelor şi

formelor ei aparente. Este în acest volum o atmosferă de nelinişte şi de căutare. Această atitudine face ca poezia să aibă mai mult un caracter metafizic şi religios. În acest fel sunt turnate versurile din poemul *Zidire*:

„M-adun din luminişuri şi iarăşi mă desfac.
Mă strig din alte vremuri dar nu mă ştiu în veac...
Aştept o zi, dar zorii îi văd cum asfinţesc,
Parcă mă sting în vreme, dar mă revăd şi cresc,
Obrazul mi-i de stele, dar gleznele-s de lut,
Dacă mai sunt în viaţă sunt iarăşi la-nceput".

Aceiaşi atitudine de nelinişte şi întrebare străbate unele din cele mai frumoase poezii, cum sunt: *Destin*, *Tristeţea lui Iisus*, *Triptic de vis*, *Răstignire* etc.

Alteori, însă, poetul se ridică mai masiv, mai încrezător şi tare, cântă un imn biruinţei şi tinereţii în acea singulară poezie, *Vestitorii*:

„Înfruntând peceţile întunecate ale morţii,
Eliberaţi de viaţă, străjuind înălţimile,
Palizi de tânăra lor veşnicie, înfrăţind paşi de legendă
Cu cerul brumat al durerii,
Ei ştiu clipele ce trăiesc şi veacurile care mor
Ţărmurind anii cu umerii înstelaţi...

Stâlpi între ceruri şi plai, slujitori împăraţilor de sus,
Înveşmântaţi în lumina îndurării cereşti,
Îi văd sărutând fruntea de flăcări a ţării".

Tainele adânci ale lumii, aparenţele lucrurilor, cântecul şi fapta noastră sunt prinse în lumina slovei ritmate. Temele şi arta lui Iulian Vesper sunt acelea ale poeziei. Calea artei sale este cea adevărată. Începutul bun a fost făcut. Lucrul trebuie continuat cu mai mari sforţări de cercetare şi realizare.

Din punctul de vedere al formei, versul tradiţional, clasic este cel mal mult folosit, păstrând mai mult însuşiri de ritm, decât de rimă. Obişnuit ritmul este adaptat conţinutului sufletesc. Ceea ce are frumos însă ca tehnică este folosirea versului popular de şapte silabe, cum e la sfârşitul poemului *Triptic de vis*, fără ca această întrebuinţare să dea naştere la ceva prea „popular”. Iulian Vesper a pătruns taina acestui vers şi a ştiut să-l facă rodnic în poezia sa.

(*Rânduiala*, Volumul II, Caietul 4,
1937, pp. 180, 181)

Horia Stamatu:

Iulian Vesper – poeme de Nord

Fiecare poet îşi are măsura lui proprie, cu singura condiţie să fie într-adevăr port.

Iulian Vesper e un poet care trece peste adevărata lui măsură, care colaborează în imanenţă cu elementele pământului şi ale văzduhului, cu vânturile şi cu desimile codrului, cu lumina şi cu întunericul. O poezie care, trecând de manieră, de obsesie personală, intră maiestuos în poeticul primitiv al lui Virgiliu, al lui Dante, al lui Hölderlin, al lui Georg Trakl.

Nici o abilitate, nici o scânteie e acrobaţie a subţiraticei poezii – limită pe care am învăţat-o, în ultimul deceniu, din ţara lui Fargue şi Superviollen:

„Tulburi vin uneori cuvintele
Cuvintele spuse încet
Cuvintele pasionale ale nopţilor
Întârziind în răspântiile vieţii
Şi ivindu-se în zori”.

Autorul *Poemelor de Nord* e parcă mereu în aşteptarea unei aurore care să lumineze totul, o auroră de sfârşit de lume, care să dezvăluie toate mizeriile, toate ereziile acestor veacuri:

„Vom aştepta răsăritul tuturor înţelesurilor
Drum viu între solstiţii şi norme
Ca viaţa în adevăratele piscuri ale soarelui
Şi nu în trecătoarele forme”.

Odată cu această luminare din urmă şi sensul vieţii noastre, a oamenilor noi, se va desăvârşi.

„Peste întinderi sfinte pluteau fâşii de viaţă.
Planetele de seară se risipeau ca fumul
Un munte vast ca lumea ne răsări în faţă
Şi-un glas rosti mulţimii: iată drumul!”.

Mitul nordic al muntelui de lumină, al muntelui împlinirilor, muntele luminat al patimilor, Muntele Măslinilor, a intrat şi s-a actualizat în istoria noastră prin muntele Rarău, muntele restriştii şi al iluminării. Acesta e şi muntele dlui Iulian Vesper.

Departe de orice intimism, de orice indiscreţie sentimentală, poetul îşi caută calm, olimpic, neliniştile, îndoielile:

„Vorbeşte-mi, prieten însingurat, despre rătăcirile tale ancestrale
Despre drumurile neliniştite şi înnegurate ale poeţilor”.

Implacabila fire, îngheţată într-o dantescă semeţie, nu răspunde:

„Dar nu-mi răspunse decât freamătul noptatec al crengilor
Şi privirile neţărmurite ale stelelor veşnice”.

O întreagă mitologie incertă, de lume care se formează, un frământat abur pluteşte deasupra acestei poezii, a cărei metodă pare însă că merge către un contur sigur şi de largă cuprindere. O veşnică stare de contemplaţie, o extatică prăbuşire în haosul elementelor, face ca această poezie să fie mărturia unei stranii izolări, a unei fatale singurătăţi în inima lumii:

„Poetul se vindeca de rănile cerului.
Şi iată, în înălţimi, în amiaza scânteietoare
S-a deschis poteca singuratecă a lumii.
Cineva din ierarhiile îngerilor a strigat
Şi strălucirea frunţii învingătoare
A fluturat în nopţile întârziate în moarte.

Poetul se întuneca lângă luceafăr, de atunci
Dimineţile se profilau pe cer între frunzele elegiilor”.

Din mijlocul acestei dezolări se înalţă uneori avânturile cavalerului, lunar şi apatic:

„Mă cheamă, mă cheamă flăcările lor (ale luptătorilor) înalte
Iubirea neînfricoşată şi durerea adâncă
Văd semnele noptatice ale cerului ocolind munţii şi închinându-se

Văd oamenii biruind prin rugi şi înălţându-se în zare,
Văd alţii căzând şi alţii ridicându-şi frunţile de argint
Ca razele răsăritului pe crestele fumurii”.

Este vorba aici, fără îndoială, de o poezie nouă, originală şi plină de caracterele noului ev cultural care ni se deschide:

„Acolo sunt cununile de foc ale soarelui
Şi mirtul verde pentru biruitori.
Ştiu; zâmbetul tău nu va înţelege
Cum se ridică dintre neguri înalte
Strălucitoarea împărăţie a munţilor, puterea adâncă,
Şi oamenii de granit stăpânitori peste ceruri”.

Este un semn bun pentru noi această poezie miraculoasă. Este semnul unei regenerări, este perioada fericită a trecerii de la poezia – fişă individuală în poezia ca mărturie a unei rase ce se afirmă. Rasa luptătorilor, rasa celor ce merg în lume purtaţi de viziunea împlinirii neamului, a înfloririi tituror virtuţilor lui, într-o dimineaţă de mare lumină, la poalele muntelui iluminării.

Dl Iulian Vesper păşeşte singur către o poezie mare. Şi va fi ajutat de o candoare îngerească ce-l stăpâneşte. Doar un poet mare poate face salturi inexplicabile de la versuri ca toate acelea amintite mai sus la platitudini de genul acesta:

„Cine a sădit păcatul în noi şi rădăcina
Plăcerilor vulgare cu zarea lor vicleană!”.

Şi cât se poate de semnificativ e faptul că versurile acestea singulare fac parte dintr-o poezie (*Excelsior*) a cărei dârzenie, al cărei ton susţinut de afirmări şi polemică aminteşte pe tânărul Eminescu din *Epigonii* sa *Împărat şi Proletar* (repet, nu e vorba de temele poetice, ci numai de tonul general al strofelor).

Poezia aceasta ne promite surprize mari. Aşteptăm să se cristalizeze, printr-o alunecare simplă şi tainică, spre meridianele mai clare ale zonelor poeziei.

(*Buna Vestire*, Anul I, No. 24,
20 martie 1937, p. 2)

Vintilă Horia:

Iulian Vesper
Primăvara în ţara fagilor

IULIAN VESPER: PRIMĂVARA ÎN ŢARA FAGILOR. Tânăra mişcare literară, pe care o adăposteşte Bucovina de după război, a căpătat, în ultimul timp, o caracteristică ciudată. E un fel de romantism al latitudinii geografice care animă scrisul poeţilor de acolo şi care îi dă o nuanţă aparte, faţă de tot ceea ce nu este bucovinean. Mă gândesc la pasiunea pentru Nord a acestor scriitori, animaţi de cele mai bune intenţii, şi la plăcerea cu care se situează atât pe ei, cât şi oraşele lor, într-o ceaţă, într-o depărtare şi într-o izolare, care mi se pare că e ceva mai mult decât o căutare, cu orice preţ, a originalităţii în atitudine. Căci, dacă ar fi fost numai atât, n-am fi putut avea, până acum, surpriza lucrurilor bune, care au venit de acolo, şi setea septentrionului ar fi devenit repede de un ridicol, pe care ceaţa şi Nordul ni l-ar fi făcut la fel de nesuferit. Că nu s-a întâmplat aşa ne-o dovedesc volumele de versuri şi de proză care apar la Cernăuţi şi unele reviste care aduc, pe lângă calitatea contribuţiei lor, legată de câteva nume din ce în ce mai cunoscute, şi o oarecare nuanţă de individualizare pe care o remarcam mai sus şi care le impregnează unitar, ca un viciu la care au aderat toate sufletele cu egală ardoare. Una din revistele acestea, de fugară apariţie, purta cu orgoliu titlul polului de care o

despart, totuşi, atâtea sute de kilometri, iar unul din volumele de versuri ale dlui Iulian Vesper se numea „Poeme de Nord”:

E un contrast vizibil între această nuanţă severă a unei Bucovine care se vrea gotică (s-a vorbit cu multă seriozitate de un gotic moldovenesc), care tinde să se singularizeze prin această preţiozitate căutată, şi între limpezimea mediteraneană, către care se îndreaptă literatura grupărilor din Bucureşti şi chiar a celor din Ardeal. Chiar în arta plastică tendinţa aceasta către un romantism de nuanţă germanică se evidenţiază în fantasticul macabru al desenatorului Rudolf Rybiczka, ilustratorul atâtor plachete de versuri bucovinene.

Iată că şi în proză, Nordul s-a întruchipat cu tot atâta patimă, în romanul aşa de apropiat de tehnica unui Knut Hamsun sau Johan Boyer, care e „Primăvara în ţara fagilor”, datorit poetului Iulian Vesper şi apărut în Editura Fundaţiilor Regale. Romanul acesta e de două ori interesant: întâi pentru că se integrează, foarte precis şi sigur pe sine însuşi, între hotarele caracteristice ale literaturii bucovinene, aderând la *nordic* prin folosirea procedeelor de creaţie ale marilor scriitori scandinavi, pomeniţi mai sus, şi, al doilea, pentru că pune în lumină nebănuitele calităţi epice ale unui liric prin definiţie.

„Primăvara în ţara fagilor” e un roman fără acţiune, însă încărcat de drame omeneşti; drama de după război şi a celor ce se întorc buimăciţi într-o lume pe care nu o mai recunosc; drama săteanului dezrădăcinat, care se ofileşte în singurătatea grea a oraşului; drama tânărului

care ezită între chemarea brazdei şi tentaţia de aur a cetăţii; drama părinţilor părăsiţi de copii... şi altele asemenea drame mărunte şi obişnuite, care constituie, în fond, viaţa însăşi. Farmecul cărţilor care redau aceste zbateri minore, lipsite de dramatismul spectaculos al romanului propriu-zis, constă în arta personală a autorului şi în simplitatea rustică, uneori voită, alteori căutată, a situaţiilor şi a personagiilor. Cine a citit „Deşteptarea gliei” sau „Vagabonzii”, de Knut Hamsun, ori „Ultimul Viking”, de Johan Boyer, poate înţelege mai bine farmecul aspru şi totuşi duios al acestor înşiruiri de evenimente mărunte, care se pot angrena adesea într-o diafană dantelărie literară. Faptul că dl Iulian Vesper e un poet de alese calităţi a ajutat mult la reuşita romanului pe care ni-l oferă în acest prietenos început de iarnă. Cu atât mai mult, cu cât inteligenţa dumisale sau pur şi simplu vocaţia de romancier, care l-a împins să scrie, a ales genul naraţiunii simple, oscilând cu pondere între epic şi liric, aderând la o formulă de creaţie de care e aproape sufletul oricărui poet.

Eroii sunt ţărani bucovineni, desprinşi dintr-o realitate sinceră şi umană. Nu ştiu dacă termenul de eroi li se potriveşte prea bine, căci faptele lor sunt comune şi nu depăşesc nivelul acela dincolo de care se întâmplă în literatură atâtea conflicte, atâtea cazuri şi atâtea tragedii. Conform principiilor artistice ale autorului, viaţa pe care o transpune nu depăşeşte tiparul obişnuit, aşa încât eroii pe care-i prezintă nu sunt altceva decât oameni obişnuiţi, chinuiţi fiecare de necazurile lor, izolaţi oarecum într-o viziune a satului, pe care dl Vesper a redat-o cu multă precizie. Căci e ceva deosebit în satul bucovinean, o

moştenire de tradiţii moldoveneşti, peste care s-a depus patina uşoară a stăpânirii germane. Acesta e, cred, întregul „halo” caracteristic al Ţării fagilor, din trecutul complicat al căreia se ridică astăzi atâtea chemări atrăgătoare. Scrisul Bucovinei de azi trăieşte, poate, în tragedia ascunsă a acestui complex atavic, care explică îndeajuns frământările spre limpezire, care agită generaţia creatoare de la Nord.

Romanul dlui Iulian Vesper, deşi închide între paginile lui viaţa unui sat, are aspectul unei schiţe fugare. Cuprinsul e restrâns şi personagiile sunt creionate fără insistenţa în adâncime, care defineşte condeiul unui romancier. Farmecul lecturii se degajează mai ales din arta delicată cu care autorul învăluie lucrurile şi evenimentele, acoperind lumea subt un văl diafan şi graţios, prin transparenţa căruia totul devine plăcut şi odihnitor, chiar dacă se rezolvă uneori în tragic. De un fantastic zguduitor şi cald, în acelaşi timp, sunt paginile în care cei doi părinţi, care mergeau să-şi caute fiul pierdut printre străini, se întâlnesc cu omul care ucisese şi care se roagă să fie primit în căsuţa lor. Dialogul dintre Artemi şi ucigaş e de o rară fineţe psihologică.

„– Sunt ucigaş, am ucis, mărturisi el cu vocea înecată. Vreau să scap...

– Vino aici lângă mine; am să fugăresc caii. Şi eu sunt ucigaş...

– N-am vrut s-o omor; dar am strâns-o... strigă el... încleştând mâinile. Am strâns-o de gât; îi trosneau oasele. Am strâns-o mereu... am strâns-o să nu mai rămână nimic... să nu mai vorbească... să nu mai cânte...

Dar ea cânta... Uite, şi-acum dacă asculţi bine, cântă. N-o auzi?

– O aud, spuse încet Artemi. Şi dumneata, îl vezi pe Mihai, îl vezi?

– Îl văd, spuse omul domolit dintr-odată. N-a murit încă; vă aşteaptă...

– Ehei, eu nu l-am omorât deodată, vorbi vesel Artemi...” (pag. 147).

Sunt în cuvintele tatălui acestuia toate adevărurile dezrădăcinării. El îşi ucisese fiul, pentru că îl trimisese la oraş şi-l desprinsese de glie şi de sat. Moartea lui Mihai era crima lui... E o scenă de rară pătrundere şi de impresionantă putere de creaţie.

Cortina cade peste o moarte şi peste o nuntă. Viaţa în Bucovina e aceeaşi ca pretutindeni. E meritul dlui Iulian Vesper de a o fi dezvăluit şi de a fi ştiut să-i injecteze farmecul acela subtil, care o transformă în literatură.

(*Gândirea*, Anul XVIII, Nr. 1,
ianuarie 1939, pp. 45, 46)

Constantin Fântâneru:

Primăvara în ţara fagilor, roman

Înainte de prezentul roman, dl Iulian Vesper ne-a fost cunoscut prin trei volume de versuri („Echinox în odăjdii”, „Constelaţii”, „Poeme de nord”) şi prin activitatea, alături de dl Mircea Streinul, în echipa tineretului literar bucovinean, de după război. Încă din 1933, sub râvna acestor doi, ia fiinţă „colecţia Iconar”, amplificată mai apoi în editură, cu aproape 30 de plachete şi volume tipărite. Dl Iulian Vesper a dat, de asemeni, sprijinul multor reviste bucovinene, la care a colaborat cu stăruinţă. Este de subliniat răspândirea în numeroase direcţii a muncii acesteia literare, fiindcă ea îl arată pe autor animat de o înţelegere în istorie a culturii, depăşind simplul proces individual de creaţie.

Scriitorii bucovineni, formaţi de după război, vor să dea expresie prin artă sufletului provinciei lor, participând lucid la silinţa ei de a ieşi de sub amintirea stăpânirii germane şi de a se purifica în duh românesc. Aşezaţi la răspântie de istoric, entuziaştii literaţi îşi simt pe umeri o misiune. Forţele lor se exaltă şi se manifestă, deopotrivă, în poezie ca şi în roman sau pe tărâmul agitat al apostolatului cultural. Chipul Bucovinei, concretizat în scrisul lor, este cel ţărănesc în primul rând, adică cel fundamental românesc, aureolat de tainele pământului, şi cel istoric, luminat de luceafărul semeţ al legendelor.

Poezia plugarilor, deci, şi a prezenţei strămoşilor vii lângă brazdă şi în memorie:

„Ţăranii scunzi, în zile prelungi, ară un pământ nesfârşit
Până vor da de un cer împietrit,
Unde cuţitul plugului să spintece-n două
Zorile muncii rodnice, nouă.
Ara-vor câmpurile de la Răsărit la Apus,
Brazdele-or fi drumuri pentru vieţile noastre
Pentru glotaşii ce-au dus
Legenda pământului sub tâmple albastre”.

(*Pământ negru, în asfinţit*, din „Constelaţii”)

Simţirea poetului nu bâjbâie nicăieri şi nu este în căutarea conţinutului, fiindcă, după cum observă dl Mircea Streinul, în prefaţa la „Poeţii tineri bucovineni”, volum apărut pe vară la Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II”, „Iulian Vesper s-a impus prin lirismul său rece, lucrat în metal tare, cu sunet nobil”, şi „a ajuns la o formulă proprie în poetica sa, care prelucrează în versuri pregnante puternica tematică a pământului şi a morţii”. Iată câtă claritate într-un „poem pentru iubirea ogoarelor”:

„Să iubim ca Iisus singurătatea tăcută a ogoarelor
Pentru înfrăţirea duminicală a oglinzilor cereşti cu faţa întunecată a pământului,
Pentru rănile de seară, de noapte şi de zi,
Pentru sărbătorile ţărânii atât de aproape de frunţile şi privirile morţilor.

Pentru sufletul şi dimineţile ogoarelor,
Tălmăcind paşii semănătorilor în primăverile grave ale vieţii,
Mărturisind naşterea grâului, tăcerile nenăscute.

Şi tinereţea tristă a luceafărului în liniştea lui verde.
Să iubim ca Iisus liniştita înviere a pâinii
Sub zorii scunzi în luminata creştere a lutului
Şi pentru strălucirea în hotarele fără sfârşit
Grâul înspicat se roagă singurătăţilor lui pământene”.

Compus de autorul acestor versuri, romanul „Primăvara în ţara fagilor” vom spune de la început că satisface cu prisosinţă cerinţele genului şi nu rămâne cu nimic dator lirismului care l-ar altera. De altminteri, cartea impresionează printr-o frumoasă realizare în hotarele speţei, încât n-ai bănui ca este producţia unui liric şi a unui animator în acelaşi timp. Exaltarea şi voinţa de documentare geografică şi istorică au fost lăsate voit pe plan secundar, autorul urmărind, înainte de orice, împlinirea unei opere de artă. Şi a izbutit îmbucurător pentru o tendinţă a literaturii româneşti actuale de a cuceri un echilibru formal şi de a sui facultăţile creatoare pe un podiş de contemplaţie mai liber şi mai ordonat. În sine, romanul nu e altceva decât „o primăvară în ţara fagilor”. Ogorul, pe care, în poeme, se cuvine să-l iubim ca Iisus, este acum proprietatea unui ţăran, care are trei feciori şi o femeie zdravănă: „Gospodăria lui Artemi Andronachi se ridica masivă şi cuprinzătoare în vatra satului, unde uliţa strâmtă se lasă de pe colnic, ocoleşte

iezerul şi coboară povârnişul pripuriu din spatele casei. Dincolo e drumul cel mare al Vorojenilor, care vine de la Rădăuţi şi dă în şoseaua naţională. Din vale, şura şi grajdurile nu se zăresc; pomătul, cu perii rotaţi şi cireşi acoperă până departe vederea. Spre miază-zi, porţile zvelte, cu haizaşuri bine drăniţite, îi dau un aspect de belşug şi vrednicie. Stoguri înnegrite de ploi păzesc intrarea în livadă. Din cerdac, priveliştea se deschide peste câmpul liliachiu, până în luncile negre ale Sucevei şi înălţimile munţilor topite în sidef violet".

Pe unul din cei trei feciori, pe Mihai, ţăranul Artemi Andronachi l-a dat la şcoală secundară; în ultimii ani ai războiului, Mihai a luptat ca ofiţer, iar odată cu stăpânirea românească, el studiază, la Universitatea din Cernăuţi, literele. Vlăstarul de ţărani n-a rezistat însă fiziceşte încercării războiului şi procesului dezrădăcinării, încât îşi pregăteşte cât mai eroic moartea sa de tuberculoză. Vor veni după el, la oraş, părinţii, să-i ia trupul, ca să-l înmormânteze, primăvara, în cimitirul satului. Dintr-o tinereţe umilită astfel de moarte, Mihai a lăsat cărţile şi caietele, pe care fratele său, Iracli, robustul flăcău de la coarnele plugului, „seara, când se-ntorcea de la cosit, potrivea lampa şi, după ce le răsfoia pe rând, începea să le citească. Erau trei caiete de versuri, câteva piese de teatru şi două caiete cu rezumate din diverse lecturi". Mai era şi un block-notes, în care Mihai notase: „Bucovina va exista unitară în literatură sau nu va exista. E un adevăr pe care îl văd tot mai clar. Colegii mei nu vor să ştie lucruri de astea; cu atât mai rău pentru ei".

De ce a pus dl Iulian Vesper pe eroul său să se întâlnească cu moartea? Ce tâlc are ea în economia

romanului? Părinţii şi fraţii nu se turbură şi nu-şi clatină echilibrul. E primăvară şi cartea se termină cu pregătirea de nuntă a lui Gheorghe, fratele mai mare. Dar morţii nu trebuie sa-i căutăm niciodată sens. Ea este, pur şi simplu. Poate că în romanul dlui Vesper, ofilirea lui Mihai, dezlipit de la vatră, şi prosperitatea fraţilor rămaşi pe ogor, au rostul să sublinieze mai viguros permanenţa vieţii de lângă pământ şi şubrezenia celei orăşenizate. Nu stăruim însă asupra acestei semnificaţii. Viaţa clocoteşte în paginile cărţii, luminată de adânci străvezimi, şi peste ruinele presărate de război, peste dezastrul maladiei, dincolo de destrămările cu care s-au întâlnit de veacuri locurile şi oamenii, domneşte atotbiruitoare primăvara, eterna primăvară din ţara fagilor.

(*Universul Literar*, Anul XLVIII,
Nr. 1, 7 ianuarie 1939, p. 2)

Nicolae Roşu:

Izvoare – poeme

IULIAN VESPER: IZVOARE – POEME (Ed. Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1942). Dl Iulian Vesper s-a desprins mai de timpuriu din grupul Iconarilor de la Cernăuţi şi prin ale sale Constelaţii poetice poate că a nădăjduit într-o încetăţenire în metropolă. Dar împotriva firii nimeni nu se poate ridica şi, de aceea, ţara fagilor încă l-a urmărit câtăva vreme cu umbrele ei aeriene. Ceilalţi iconari, încrâncenaţi de maştere împrejurări istorice, s-au risipit şi ei în colţuri de ţară. Domnii Mircea Streinu, Liviu Russu, Teofil Lianu au păstrat cu sfinţenie condeiul de smarald, şi din elegiaca lor peregrinare au desfoiat cântecul dorurilor neîmplinite.

Astăzi revista *Iconar* a intrat în istoria literară. Dispariţia ei rămâne o pierdere de nereparat, dar care a avut mândria de a nu cădea în senilitate, conformism sau programare stearpă. Vie şi verde, aşa cum am cunoscut-o, ea stăruie încă în amintirea noastră, lance don-chijotească în mâna unor heralzi, care, izolaţi unul de altul, îşi poartă crezul mai departe.

Dl Iulian Vesper s-a afirmat ca poet al disciplinelor clasice, respectând forma artei consacrată prin echilibru şi armonie, întruchipând o ordine naturală, organică şi, totuşi, fremătătoare. Dar este foarte greu pentru un poet, care nu este înzestrat cu o mare putere de prezenţă, să adune într-un volum un material riguros

selecţionat. Din această pricină, volumul de poeme al dlui Iulian Vesper este lipsit de unitate. Unele poezii, cum ar fi *Dă-mi orizontul veşted,* respectă metrul clasic, liniatura perfectă şi lucidă a gândului care se preface în strofă cadenţată şi armonioasă. Altele, dimpotrivă, am putea spune că sunt poeme în proză, unde naraţiunea exagerată şi incoloră inundă spaţiul sintezei verbale, care este poezia adevărată. Mai aflăm, apoi, o poezie – *Aetas* – de crispare de energie şi de mişcare, un spasm al vieţii şi al morţii, risipite de războiul avioanelor. Ceea ce a încercat şi a izbutit Filippo Marinetti, ceea ce în proză a redat, în literatura noastră, dl Ladmiss-Andreescu, n-a fost încă depăşit. Tema este greu de tratat şi nepotrivită stilului resemnat al dlui Iulian Vesper. De aceea, vedem cum, pornind de la explozia sacadată a motorului, linia de evoluţie se potoleşte în limanuri irizate de lacrămi şi tristeţe.

În ton retoric şi declamator, *Regele Seutho* este un imn de vitejească încordare, de înălţare şi slăvire a eroismului zvonit din străfunduri de veac. Una din temele favorite ale dlui Iulian Vesper se arată din esenţa acestei poezii: peste mormintele străbune, sufletul nemuritor este izvor de viaţă nouă. Această concepţie se împrospătează şi se preface necontenit în imagini poetice, de unde se vede că în sufletul lui trăieşte vremelnicia, pe care numai harul gândului o poartă în eternitate. Poetul, ca şi ceilalţi muritori, este nevoit să trăiască sub zodia pământească. Conştiinţa eternităţii de o clipă este o ficţiune sau un paradox. Acum sau mai târziu, destinul lui se va împlini sub lespedea umbrarelor de cimitir. Convins de acest adevăr, de fatalitatea unei realităţi pe care nu o poate

înfrânge, existenţa lui este punct microcosmic între zenit şi linia orizontală a morţii. Deasupra, în catapeteasma lumii, în cerul înstelat, se îndreaptă visul către ideal şi puritate. Acolo sunt izvoarele înălţării. Pe aria pământească, viaţa lui după moarte se reîntoarce în izvorul a toate creator. Ne înfrăţim în marea împărăţie a morţii pământeşti prin liniştea şi resemnarea adâncă a veşniciei.

Nu este poezie în acest volum în care să nu surprindem legănarea sufletului între mirajul stelelor şi umbra mormântului. Când în „zbor înstelat", când „luminat de moarte", când în „avânturi stelare", când în „genuni de mormânt", când în „înstelată iubire" sau în „afund de moarte", poetul migrează în firava lui existenţă între cele două extreme, care se întrunesc totuşi în punctul vernal al veşniciei spirituale. *Poetul, Poem* şi acel sidefiu şi delicat *Poem în email* se menţin, în chipuri şi forme variate, în perspectiva acestei credinţe. Dar cu deosebire, *Dă-mi orizontul veşted* ne reţine atenţia, prin acea modelare elegiacă de gânduri şi senzaţii încrustate pe gherghefule unor rotunjimi clasice.

„Dă-mi orizontul veşnic al lacrimii de veci
Unde-n fund de moarte străluce învierea
Şi unde idealul sub negre ceruri reci
E crinul melancolic ce l-a crescut tăcerea.

Căci nu ştii când spre stele cuvintele vor trece
Cu faţa luminată spre un străvechi amurg
Şi soarele iubirii cu zarea mult mai rece
Va-ntuneca uitarea spre care toate curg.

Ci, înviat din neguri, înseninat de spaţii,
Călătorind prin vremea ce te-a iubit cândva,
Spre braţele deschise, păşind vei înţelege
Cum într-un roi de stele se-nalţă ziua ta”.

Aici, poetul comprimă chiar sentimentul vremelniciei, pentru a absorbi voluptatea clipelor ce trec. Influenţa tonalităţii eminesciene este evidentă. *Codrul* (p. 45) este o doină în metru popular, de atmosferă, cu oarecare mişcare şi măreţie. *Lucreţiei* sunt stanţe erotice şi melancolice, lacrimi de durere „pe zidul uitat de mormânt”. Ultima poemă, *Exodul – Iulie 1940*, este o fraternizare plină de înţelesuri dramatice cu refugiaţii sfâşiaţi de durerea ţinuturilor ocupate, în leatul de pomină a îngenunchierii integrităţii româneşti. Aici accentul este dinamic şi bărbătesc, cu scântei de revoltă şi răzbunare.

Varietatea formei, în poezia dlui Iulian Vesper, nu este un neajuns, ci poate fi o înclinaţie lăudabilă. Schimbarea temelor şi a motivelor poate duce la variaţia stilului poetic, la prefacerea acelui flux lăuntric de gândire, care dă o altă modulare formelor exterioare.

Dar, pentru aceasta, nu este îngăduită trecerea de la clasicism – o virtute la dl Iulian Vesper – la proza rimată sau nu, a poeziei moderniste. Mihai Eminescu este concentrat şi filosofic în *Glossa*; corosiv, real şi actual în *Scrisoarea III-a*; sentimental, nostalgic şi melancolic în poeziile de dragoste. Dar pretutindeni forma îşi păstrează liniatura clasică. De aceea rămâne în vecii vecilor.

(*Gândirea*, Anul XXI, Nr. 6,
iunie-iulie 1942, pp. 351-353)

Mihai Niculescu:

Iulian Vesper – Izvoare, poeme

Nevoia de logică şi nevoia de poezie sunt numai aparent contradictorii şi exclusive. În realitatea spiritului ele nici nu pot fi separate. Deprinderile omului social, ale insului practic şi logic – prozaic, într-un cuvânt – le purtăm până în intimitatea desăvârşită a gândului cu el însuşi, în poezie – relaţie pură şi cea mai dezinteresată formă a sociabilităţii. Misterul ireductibil, inefabilul poeziei ne irită şi ne îndârjeşte în fond. Ce este în adevăr toată activitatea lăuntrică de veghe şi lucidă exaltare pe care le dezlănţuie în noi lectura unui poem, corespondenţele şi simbolurile posibile, continuitatea şi consecvenţa, adică tot atâtea identificări biografice, pândite cu înfrigurare, decât şansele aclimatizării misterului, ale domesticirii lui printr-o serie de echivalări accesibile, comunicative? Sau, fără perifrază, ceea ce căutăm este proza acelui poem, obişnuinţă de care cred că nu ne-am putea lipsi. A vorbi despre poezie sau a scrie despre ea înseamnă, negreşit, a practica compromisul.

Situaţia intermediarului e cu deosebire delicată: el trebuie să spună onest, în proză, ce i-a plăcut în poezie, presupunând astfel că fiecărei poezii îi corespunde o proză a ei, ca o aluzie în care s-ar răsfrânge ceva din neîmpărţita-i frumuseţe.

Ca o aluzie ar fi să fie şi rândurile ce urmează, despre ultima carte de poeme a dlui Iulian Vesper: *Izvoare*. O reconstituire a lor, cu mijloacele prozei, ni se pare lucru greu, de neîncercat. Care sunt izvoarele acestor *Izvoare*? Am putea schiţa conturul unui răspuns indicând titlurile câtorva poeme şi citând unele versuri. Răspunsul ar fi însă anecdotic, aluzia prea îngroşată, prozaică în înţelesul parantezei de mai sus.

Poezia e definită global ca „o stare sufletească". Aceea a dlui Iulian Vesper poate fi arătată ca izvorând dintr-o stare sufletească fără biografie. Spus în proză, lucrul pare absurd, în poezie însă devine valabil. Ascultaţi.

„Eu însumi eram un început de tristeţe
Peste o lume ce nu se născuse,
Purtând spre un viitor incert plăsmuirile ei florale".

E clar că nu poate exista nici o relaţie de cauzalitate între o lume ce nu s-a născut şi starea de început de tristeţe a poetului. Altfel spus, tristeţea nu e, în acest caz, efectul unei experienţe a lumii, aceasta fiind încă inexistentă. E o stare nediferenţiată, o natură sau o modalitate demiurgică, în felul Dumnezeului spinozist, care decurge din creaţie ca modalitate, iar nu ca proprietate substanţială a ei, aşa cum decurg proprietăţile triunghiului dintr-o anumită modalitate a punerii laturilor lui.

Acum cred că poate fi primită şi în proză afirmaţia despre o stare sufletească necondiţionată biografic.

Izvorul pe care l-am indicat are o importanţă esenţială pentru poezia dlui Iulian Vesper. Dacă este să căutăm o matcă unică poemelor din „Izvoare”, cred că ea poate fi găsită fără greşeală într-o stare sufletească neexperimentată, într-un „început de tristeţe” anterior experienţei. Evident, logica socială nu poate admite această afirmaţie, dar funcţiunea logică a spiritului, nevoia de logică, despre care aminteam la începutul acestei cronici, este satisfăcută odată cu nevoia de poezie, prin lectura versurilor citate mai sus.

Tristeţea e culoarea spirituală a poeziei dlui Iulian Vesper, dar o tristeţe care nu-şi aduce aminte de suferinţele cărnii şi nici de ale spiritului. Un ideal de artă auster aproape, la care se adaugă obscuritatea oraculară a celor mai multe poeme le va face greu accesibile chiar cititorilor familiarizaţi cu dificultăţile poeziei moderne. Totuşi, un ideal de artă, la a cărui demnitate şi înălţime spirituală vor fi desigur sensibili. Accentul e pus, aşa cum era de aşteptat, nu pe conţinutul biografic al operei, ci pe creaţia însăşi, a cărei perfecţie impersonală, autonomă, covârşeşte prin faptul existenţei chiar, semnificaţia gestului creator întunecând cu strălucirea ei până şi amintirea celui care a zămislit-o (*Artă*). E unul din poemele a cărui armonie se întregeşte într-un perfect echilibru al expresiei cu semnificaţia:

„Trudind lumina, forma să răsară,

Din adâncimi binevestite, clar,
Sculpta artistul lumea lui barbară.
Din anii stinşi sub gândul milenar

Crescu un trup senin de primăvară
Cu simetrie de profil solar.
Dar lucida viaţă se stingea
În viscolul de zodii şi de norme.
Pe chipul mort se prăbuşea o stea.
Artistul şi cu palidul ortac.
Pe când zidirea lumii începea,
Ieşeau din amintire şi din veac”.

Artiştii trăiesc şi creează cu convingerea că opera lor va găsi în viitor înţelegerea şi preţuirea pe care nu le pot aştepta de la contemporanii lor, lipsiţi de pregătirea necesară. Conştiinţa artistului-profet, anticipator de noi drumuri şi deschizător de orizonturi neştiute e tema poemului „*Alesul*” care cuprinde singura indicaţie cu caracter autobiografic, polemic chiar, din întreg volumul:

„Ştiutor al întunericului, furtună de vise,
Nevăzut umblu peste durerile vechi.
Întreb pe cine mă însoţeşte: uitarea.
Îmi răspund zările cenuşii: încă nu.

Încă n-a venit, dar deschisă e calea
Celui ce-n zori ca un zeu va zâmbi
Celui ce tăriile negre de taină
Ca un crin de argint vor luci.

El unicul, bucuria şi visul

Stăpânitor de tăceri, al primăverilor semn,
Joacă într-o tinereţe pustie
Şi-l râd paiaţele cu fruntea [de lemn.

Mai sus unde stelele abia străjuiesc
El soarta din veac şi-o cunoaşte.
Adânci hotărâri ca nopţile cresc
Şi zborul din neguri se naşte.

Joacă pentru ochi ce nu-l vor privi,
Joacă pentru dimineţi ce-s încă departe.
Flacără palidă, într-un timp înviat
Se zbate şi se-nalţă din moarte".

Mai puţin izbitoare, dar cu mult mai importantă este trăsătura care defineşte o atitudine statornică a poetului, aceea de neamestec şi de superioară detaşare faţă de prilejurile suferinţei celorlalţi. Ea se afirmă odată cu toată plenitudinea de conştiinţă a artistului lucid, în simbolul zeiţei şi strălucitoarei stele Venus. Poemul cuprinde versuri de o luminozitate şi o căldură surprinzătoare într-o operă în care predomină tonurile sumbre şi stinse:

„Pe fruntea ei ca lacrima – ardoare –
În şoldul pur trezind eternităţi
Surâde frumuseţea gânditoare.

Un zvon de inimi tâmpla-i înfioară,
Noroade sure gleznele-i adie,
O clipă fruntea spre pământ coboară".

Spectacolul e însă barbar, al seminţiilor care se între-ucid, cu sufletele pustiite de orice nădejde :

„Blestem şi soare luminează tina
Pe ţărmuri pământeşti ca-ntr-un amurg,
Se cheamă-n spaţii noaptea şi lumina.
Surâde Venus. Stelele-i joacă-n păr
Înfiorată de-o iubire nouă
Se înalţă strălucind spre adevăr”.

La fel, regele Burebista în „Pridvor de imperiu”, ai cărui ochi

„Ca-n vis urzeau
Mereu întinderi viitoare”,

se arată nepăsător faţă de suferinţa celorlalţi ca şi la propria-i durere, atunci când cade răpus de un pumnal:

„El călărea, înalt, sub stele.
Plâns de durere n-auzea.
Un trist prieten, de oblânc,
Pumnalul rece ascuţea.

Regele, prăbuşit, zâmbi uşor
Cerurilor ce-l aşteptau descoperite
I se părea că alerga
Prin noi provincii cucerite”.

Cavalerul din „Viziune”, proscris din legendă printre oameni, îşi recunoaşte însingurarea, întorcându-şi faţa spre „zare de dureri şi lacrimi pământene”. El ascultă

de legea propriului destin, prin neparticiparea la condiţia omenească:

„Şi privind cum moartea ne alungă
Peste negre pajişti de vieţi,
Umbre pământeşti, să nu-l ajungă,
Chipul stins înmărmuri semeţ”.

Exemplificarea am putea-o repeta încă, dar preferăm să întregim, prin citarea unui fragment mai lung, sugestia pe care am urmărit s-o comunicăm cititorului despre *Izvoare*-le dlui Iulian Vesper. Sunt primele trei strofe din „Poem”, în care inspiraţia atinge puritatea extazului :

„Îndurătoare, înstelată iubire,
Pe aleile mele palidă mă însoţeşti.
Ochii mi-s plini de cereasca ta strălucire
Se scutură ce-i timp şi amintire
Şi visul prinde aripi îngereşti.
Dezmierd pierdut adânca ta privire
Fruntea-i lumină, zarea e gândire
Şi vremea curge printre vechi poveşti.

Ascult cum paşii-n cer mi-i rătăceşti
Şi cum dezlegi grăbite aurore
Purtând pe mări întunecate prore.
Cad frunze noi din pomii pământeşti;
Un drum se-ngroapă, altul se desprinde.
Mă uit cum alte orizonturi creşti
Ca-ntr-un amurg uitarea mă cuprinde.
Ridic un braţ, dar nicăieri nu eşti.

Poate-n tăceri ai fost, numai părere
Şi-ai strălucit cât clipa unui vânt.
Urcând sfios ca luna într-un cânt
Al cerului. Trudită mângâiere
Ce-n neguri te învălui şi-n pământ.
Lasă-ne-n noapte stinsa ta paloare,
Rămâi în răni otravă şi paloare
Şi sapă-n noi frumosul tău mormânt”.

(*Universul Literar*, Anul LI, Nr. 27,
4 iulie 1942, pp. 5)

Pericle Martinescu:

Iulian Vesper - Izvoare

Cu totul deosebită este poezia lui Iulian Vesper. Ea este inegală şi ca inspiraţie şi ca realizare, e chiar prea cerebrală uneori, şi puţin forţată adeseori. Bineînţeles, este nu înseamnă că e mai puţin interesantă. Dimpotrivă, poezia lui Vesper, atunci când nu te face să te gândeşti la Coşbuc sau Eminescu (mai ales acesta), rămâne o poezie personală, cu un conţinut interior stăpânit, cu elanuri închise, dar de o inspiraţie autentică. Volumul se deschide cu o baladă „Regele Scutho”, care reactualizează acest gen de o respiraţie epică largă, dozată în versuri corecte şi sonore, unde a utilizat un material de legendă. Urmează apoi câteva meditaţii cu un ciudat aer eminescian, realizate, fireşte, cu mijloace foarte moderne, care îl situează pe poetul Vesper în inima sensibilităţii şi a trăirii româneşti cele mai autentice. Lucrul acesta merge până acolo că găsim, în volumul *Izvoare*, una dintre cele mai frumoase poezii cu caracter popular, intitulată „Codrul”. Aceasta poate fi pusă alături de „Ce te legeni, codrule”, fără nici o discuţie. Ea este însă un accident în volum.

Poezia lui Vesper are o tonalitate interioară, în care simţi că e ceva ce se frământă şi clocoteşte mereu, în dorinţa de a izbucni ca o lavă afară. Ea flirtează, uneori, cu ermetismul, face dese vizite simbolismului şi alte ori se scaldă chiar în apele romantismului, fără să te lase săţi faci o imagine precisă despre atitudinea poetului. O

maturitate interioară şi unele accente proaspete şi definitive dau, totuşi, ocazia să ghiceşti pecetea poetului. De pildă, *Iubire*:

„Inima mea peste milenii de piatră
E amintire strălucitoare,
Tot ce-a fost lacrimi şi aşteptări
E astăzi soare.

Şi dacă uneori buzele strigă
După un cuvânt, după o dimineaţă,
Dacă trupul se întunecă
În pierduta viaţă,

Liniştea veche învie
În vorbele tale de mult.
Şi iar in stinsa viaţă
Stau luminat şi te-ascult.

Şi cum numai în melodii
Cerul tăcut te iubeşte,
În grădinile raiului meu
Un dor pământesc înfloreşte”.

Unind tradiţia cu modernismul şi făcând legătura între lirismul simplu al poeziei populare şi rafinamentul cel mai capricios al poeziei culte, volumul *Izvoare* al lui Iulian Vesper se caracterizează, în primul rând, prin inegalitate. O inegalitate însă care stârneşte totdeauna interesul şi e plină de surprize şi descoperiri plăcute.

(*Dacia Rediviva*, Anul II, Nr. 5, 1942, p. 16)

Ovidiu Papadima:

Iulian Vesper sau calmul marilor înţelegeri

Dl Al. Raicu, gazetarul poet căruia îi place, cu o ingenuă îndrăzneală, să spargă cuvinţele comode ale categoriilor literare, iscodind specii noi, nu numai capricioase şi profund viabile şi necesare – ca acea delicioasă carte *Hai cu mine*, aşezată pe cumpăna dintre un reportaj şi un roman social, ce ar avea ca personaj principal Bucureştii – într-una din schiţele sale, schiţe care iarăşi n-au nimic din incisivitatea devenită la noi tradiţională de la *Momente*-le lui Caragiale, ci, dimpotrivă, o vibraţie surprinzătoare de sentimentalism gros, vorbea, odată, cu o adâncită tristeţe, despre Iulian Vesper ca „poet al renunţărilor". Vorbea despre el sau, mai bine zis, despre un moment întâmplător, dar semnificativ, în care i-a putut fi aproape – dar în cuvinte se simţea cum gândul bate mai departe, cum un şirag întreg de firi şi destine asemenea prindeau, în acel moment, un dureros contur simbolic.

Viaţa noastră literară de azi e dominată de legea junglei. Sigurele tovarăşii din ea sunt cele de pradă şi singurele gesturi bune sunt cele de recompensă, de la patron la cirac sau de la tovarăş la tovarăş. Cu foarte rare şi frumoase excepţii, viaţa noastră literară e lipsită de gesturi spontane de generozitate. Afirmând aceasta, nu

mă gândesc la gestul critic oarecum profesional. Semnată de nume statornice sau de condeie noi, care au venit să înlocuiască pe cele obosite sau chemate de alte miragii, critica noastră literară de azi dovedeşte adesea o mare capacitate de entuziasm şi de bunăvoinţă. Documentarea mi-ar fi foarte uşoară, citând nume, dar numele acestea ar spune ceva surprinzător: sunt toate de tineri.

Lipseşte de la noi, de mult, un gest care nu e, care nu poate fi profesional, fiindcă trebuie să pornească mult mai din larg: dintr-una din funcţiunile înseşi ale unei comunităţi neviciate. Aceasta e recunoaşterea frăţească şi totuşi solemnă a celor mai buni dintre cei noi veniţi, de către acei care au ajuns şi s-au statornicit de mult pe culme. Fără a fi deloc un suspinător al trecutului, ci numai un istoric literar cu oarecare ştiinţă, pot afirma că, până la oarecare dată, această funcţie a existat efectiv în literatura românească. Rog să mi se citeze însă, din ultimii ani, gestul vreunuia dintre marii noştri scriitori luând o dată condeiul şi scriind: „Uite, iubiţii mei cititori, eu am întâlnit, de curând, un tânăr pe care-l cheamă cu-tare şi, cu câtă brumă de experienţă am adunat eu între scriitori şi cărţi, mi se pare că în tânărul acesta *e ceva* şi mă motivez astfel…".

Eu unul nu cunosc, din ultimii ani, un asemenea gest, afară de unul dintr-o introducere a unei cărţi mari, făcut însă de cineva de care sunt atât de respectuos aproape, încât nu pot să-l pomenesc...

N-aş vrea să spun că cest gest bătrânesc de punere de mâini pe creştetul celui nou venit e totdeauna necesar.

Dimpotrivă, uneori poate îndemna prea mult la cuminţenii premature, după cum, alteori, recunoaşterile prea grabnice pot ofili – în orice caz, numai plante care n-au rădăcini prea adânci. Totuşi, practicat din când în când, ar coborî o lumină de nobleţe în jungla literară de la noi, unde prea se răzbeşte adesea arătând colţii şi agitând coatele.

Dar când cineva nu s-a obicinuit sau nu vrea să se impună astfel, riscă să treacă mereu tăcut şi puţin ştiut prin viaţa noastră, purtându-şi doar cu el visurile largi către o problematică potecă de fum a recunoaşterilor şi adorărilor târzii.

Unul dintre aceştia e bunăoară poetul Iulian Vesper. Nu am deloc vârsta la care să pot face acele gesturi de hieratică recunoaştere, de care vorbeam. Iar în această clipă nu am nici liniştea sufleteasca necesară să stau să lămuresc cu migală critică adâncimile şi sclipirile creaţiilor lui Iulian Vesper.

Dar un om care, alături de Mircea Streinul şi alţii, a reuşit să trezească o adevărată primăvară literară într-o provincie ca Bucovina, grupând şi îndemnând la manifestare atâţia care astăzi sunt nume trainice în literatura noastră tânără, un om care ne-a dat atâtea momente de mare poezie în cărţile lui de epică şi lirică de până acum – ar trebui să stăruie în noi altfel de cum trece el prin gândurile noastre de azi.

Mi-aduc aminte de poezia sa *Iisus*, poem de largă şi adâncă respiraţie, publicat la începutul acestui an. Una

din cele mai impresionante cristalizări poetice a acelor teribile alternanţe de umbră şi lumină, care ne trec astăzi prin suflet nu numai nouă, ci unei bune părţi din întreaga omenire.

Poemul începe cu un vers ce dezvăluie deodată şi singur toată lărgimea orizonturilor sumbre din sufletul poetului:

„Se pleacă-n noapte marginile lumii”.

Însă, peste momentul omenesc de îndoială, de tragism (*Şi noi păşim în noaptea-nsângerată*) se suprapune nesilită, întremătoare, uriaşa încredere nelămurita a firii ce se lămureşte în Dumnezeu:

„Pustii oceane-şi oglindesc durerea
În visul Tău şi Tu le mângâi lin
Şi stepelor le-mpaci nemărginirea
Dai munţilor uşoare povârnişuri
În palma Ta se lămureşte firea”.

Dar liniştea aceasta încrezătoare a firii nu poate fi şi cea a omului modern. El e atât de conştient de căderea lui în păcat, încât aproape ajunge să urască chipul atotînţelegător, ce-l iartă mereu, aducându-l la umilinţă:

„Oh, stinge-Ţi ochii ce ne-aduc iubire-
Prea blândă-i mâna ce pe tâmple trece.
Nu mai putem răbda. Ni-i glasul veşted.
Lasă-ne-n bezna cea de-a pururi rece.
Şi uită-ne..”.

Omul modern nu poate suporta această umilinţă, tocmai fiindcă orgoliul său e prea mare. E gata să ofere un pact satanic în adâncimea disperării sale:

„RĂMÂI PREA BUN ÎN CFRUL TĂU PUSTIU
Dar dă-ne azi pământu-n stăpânire.
Prea slab eşti fierul aspru să-l înfrunţi
Bătrâni Ţi-s sfinţii… Viaţa ne ascultă.
Ea umple cerul şi coboară munţi.
Un semn fac şi popoarele pe şesuri
Îşi mişcă-n valuri umbra călătoare.
Motoare vii îţi vor goni odihna
Aripi ca gândul vor ţâşni în soare”.

Trebuie să recunoaştem că rareori s-a creionat cu mai multă vigoare şi puritate poetică, la noi, mişcarea orgolioasă a tehnicii moderne. Dar orgoliul acesta îşi cuprinde în sine însuşi caducitatea, ca orice orgoliu. Din el creşte ruina:

„Oraşe ard…
Oh, iată deznădejdea cenuşie
Aripa-şi fâlfâie în zori de zi”.

Mişcarea aceasta din sufletul omului îşi prelungeşte ecourile grave şi triste în cosmos:

„De jos un vaier se ridică-n noapte
Pământul faţa şi-o ascunde-n mâini”.

Dar îndurarea destinelor privegheate de cer rămâne totuşi în adânc şi va ieşi odată în lumină – ca pace.

Una din cele mai largi şi mai viguroase bucolice ale muncii modeme, din câte au fost la noi poezie, se încheagă ca alternanţă astfel în poem:

„Cetăţi şi târguri freamătă în soare
Corăbii iuţi oceanele despică
Se-aprind din nou boltitele cuptoare
Păduri, furnale cerul înnegresc.

Pe cheiuri largi se-nalţă macarale
Semeţul piept vapoarele-şi opresc
Hamali spre punte o pornesc agale
Alţi saci se-aruncă proaspăt pe cântare
Alţi muşchi plesnesc sub grelele poveri.
Miroase a gudron şi-a dor de mare
Odgoane tari catargele strunesc

Se zbate-un suflet trist şi-o sărutare
Pecetluieşte cald trecutul ieri
Străine ţărmuri flutură în zare
Cetăţi de-argint, strălimpezi primăveri.

Şi Maica Domnului stăpânitoare
Le-adună iarăşi slabele puteri”.

Nici o înflorire a cuvântului în imagini izbitoare, nici o preocupare de a ului cititorul. De fapt, poemul acesta e scris de parcă nici n-ar exista cititori pe lume.

Poetul îţi dă impresia că-şi deapănă gândurile doar pentru el însuşi pe hârtie. Nu e orgoliu, ci o formă de umilinţă, de respect faţă de propriul său gând, fiindcă şi pe el, la rându-i, nu-l simţi decât ca pe un vas simplu, ce trebuie doar să cuprindă lucrul mâinilor şi înţelepciunii Domnului, E o umilinţă simplă şi firească, ce a dat clasicismul anticilor când credeau tare în zei şi clasicismul creştinilor, când Iisus le era tare aproape, în Evanghelie…

Dar poetul e al vremii de azi, nu al acelora. De aceea în el nu poate dura această încrezătoare contemplaţie a rânduielii sub semnele Transcendentului:

„Simţim pe buze şoapte de nălucă
Ni-i pasul greu pe-ntinderea pustie.

Unde ne duci? Spre ce minuni de mâine
Ne urci trudind în fiecare zi?
Primim în dar bucata Ta de pâine
Din lut şi somn ne-ajuţi să ne trezim.

Putea-vom oare în lacrimi răsplăti
Că ochiul Tău ne rabdă să trăim?”.

La aceste îndoieli şi întrebări, poetul nu poate răspunde direct şi sigur. Şi nici Divinitatea nu mai poate coborî azi, să răspundă şi să lămurească singură, ca în bunele vremi de odinioară.

Şi atunci poemul se sfârşeşte – recapitulându-se şi rezumându-se patetic – într-un întreg şir de puternice antiteze:

„Loveşte-ne, căci dragostea Ţi-i vie
Flămânzi ne lasă, Te-om slăvi mai mult!”.

Din antiteza faptei creşte antiteza cunoaşterii şi a recunoaşterii:

„Semănător, în snopi ne vei culege
Eşti grâu etern, noi brazde şi pământ.

Eşti lege Tu, noi cei fără de lege,
Eşti gând statornic, noi purtaţi de vânt…

… Flacără trează, îţi suntem cenuşi
Temei de veac, noi pulbere în soare
Palat de-argint, noi prag suntem şi uşi
Obraz sublim, noi lacrimi trecătoare”.

În finalul poemei astfel antiteza ajunge la tensiunea ei maximă: omul e văzut doar ca o lacrimă trecătoare pe chipul infinit al Dumnezeirii. Umilinţa lui a ajuns şi ea la termenul ei ultim: la calmul marilor înţelegeri.

Calmul acesta poetul ni-l dăruieşte şi nouă. Luciditatea marilor zbuciume până la el poetul şi-o ia asupră-şi. Ca orice adevărat slujitor al marilor destine ale poeziei.

(*Universul Literar,* Anul LII,
Nr. 12, 30 aprilie 1943, p. 1)

Iulian Vesper:

Pentru cunoaşterea lumii ţărăneşti

Afară de roman şi propria observaţie, citadinilor le mai rămâne folclorul pentru înţelegerea sufletului rural precum şi eventuale străvechi reminiscenţe nezăgăzuite de zgura civilizaţiei modeme. Cercetările folclorice,

dezlănţuite în secolul trecut, cu un rar entuziasm, sub influenţa marilor folclorişti germani, care au recunoscut toată importanţa depozitelor de credinţi, superstiţii, cântece ce se găseau în straturile poporului au dus, la noi, la adunarea unui imens material folcloric, ce a contribuit, într-o largă măsură, la cunoaşterea lumii ţărăneşti. Revărsări de suflet popular cunoaşte şi poezia română, de la Ienăchiţă Văcărescu, până la lirica modernă de azi, iar producţiunile epice au primit aceiaşi înviorătoare influenţă. Culegătorii de folclor Simion Florea Marian, Elena Niculiţă Voronca, Tudor Pamfile, ca să nu numesc decât pe cei mai însemnaţi, n-au dat adevărata semnificaţie materialului adunat. Încercând să stabilească vechimea unor credinţi, dacă au la bază un substrat păgân sau creştin etc., şi-au propus un orizont redus de cercetări, astfel că n-au reuşit să dea viaţă materialului amorf, mu l-au încadrat într-o viziune de mai largă amploare, rămânând astfel obiect de disecţie pentru filologi şi încă nu material de prim ordin, nefiind cules în condiţiunile cerute de aceste discipline.

Din aceste motive a fost şi repede abandonat, filologii preferând să lucreze sursele vii, monografiile graiului românesc din diferite regiuni stând dovadă. Totuşi prea mult potenţial de viaţă zăcea în imensul imateriali adunat, ca să nu pornească din el însuşi sensuri spre o mai largă înţelegere, **linii arhitectonice pentru zidirea acelui cosmos folcloric**, spre care ne îndrituiau să tindem toate producţiunile populare.

Situându-se în miezul acestui uriaş zăcământ de suflet ţărănesc, literatul de serioasă formaţie intelectuală,

dl Ovidiu Papadima, nu s-a lăsat copleşit de material, ci, cu o metodă de adânc cunoscător, a ordonat şi a clarificat sensuri ce se desprindeau organic din culegerile de folclor tipărite, convergând spre o structură unitară, spre o viziune românească a lumii.

Aparent, s-ar putea crede că această dezlegare din vrajă s-a produs tardiv. Noi vedem în excelentul studiu „O viziune românească a lumii” o închegare armonică, o împlinire rodnică a unor strădanii de cultură ce domnii prof. D. Caracostea şi Nichifor Crainic le-au purtat, de peste două decenii, şi care au rodit în entuziasmul tânăr al dlui Ovidiu Papadima, care le-a fost neostenit ucenic.

Dar acest studiu de folclor, asupra valorii căruia s-au pronunţat cronicarii literari şi de specialitate, actualizează o îndelung discutată problemă, aceea a primejduirii sufletului rural, cu minunatele daruri de energie şi credinţă românească, în faţa valurilor tot mai impetuoase ale civilizaţiei citadine.

Aici a fost închegată o viziune românească a lumii, cu toată osârdia unui preţuitor al textelor folclorice, convins fiind că e vorba mai mult de regăsirea unei lumi ca şi pierdute, aceaa a „vechilor patriarhalităţi”, decât de lumea omului rural din actualitate.

Omul vechi oare, în exemplare tot mai rare, poate fi identificat şi azi integral în armonia cosmosului, avea dimensiuni de erou. Credinţa în Dumnezeu îi deschidea tainele celor văzute şi nevăzute, ştiindu-se în vecinătatea sfinţilor care umblă pe pământ şi îngerilor ce se coboară

din cer. Moartea nu-l înspăimânta; omul satului avea deplină încredere în forţa dumnezeiască a muncii şi, de aici, rezistenţa în străduinţele începute şi credinţa în rezultatele de peste timp ale sforţărilor de azi. Croit pe măsura acestor dimensiuni, omul vechi cunoştea mila, virtutea celor puternici. Milă de semenii căzuţi, milă de vieţuitoare, milă de făpturile lui Dumnezeu. Respirând larg în armonia firii, ţăranul şi-o simte prietenă acţiunilor lui bune. Dragostea de viaţă, iubirea, pornirea pentru vitejie şi aventură izbucnesc vesel, în cadrul sărbătoresc al naturii. Ni se reconstruieşte această lume şi ne este înfăţişată în toată frumuseţea ei originară. E o lume în care mulţi intelectuali, dintre cei porniţi de la sat, îşi mai pot recunoaşte copilăria. Se vede lămurit că numai într-o libertate de basm şi de vis se putea înfiinţa o atât de pură şi cutezătoare imagine despre lume, despre Dumnezeu şi destin. Fiind într-o luptă de secole cu păgânul şi păgânitatea, credinţa creştină se înmlădie, pătrunde şi covârşeşte într-o lume curată şi înaltă ca o biserică.

Câte biruinţi, cât zbucium, câte morţi şi, mai ales, câtă credinţă şi jertfă fără prihană au dus la îngenuncherea morţii, la echilibrul senin pentru a fi privită cu linişte. Din studiul sus citat se desprinde profilul arhangelic al omului român. Vitejie, sete de dreptate, o funciară dorinţă de integrare în fire, în cosmos, sunt alte atribute ale acestui chip românesc care şi-a ocrotit trăinicia pe acest pământ, pedepsitor, într-o luptă dreaptă cu vrăjmaşii.

Ce am făcut noi să păstrăm, dacă nu să sporim strălucirea acestei viziuni româneşti a lumii, singura care

justifică existenţa noastră, oarecum, pe acest pământ? Dl Ovidiu Papadima a simţit fiorul acestei întrebări şi-a cutezat să-şi însemne gândul: „Ce va deveni sufleteşte ţărănimea noastră, când străvechea vigoare a disciplinei folclorice de viaţă şi de gândire se va fi fărâmat cu totul?”.

Suntem bucuroşi că nedumerirea aceasta, nedezminţind pe omul de studiu, a dezvelit un chip îndurerat şi aceste întrebări şi îndoieli şi tristeţi mărturisite fac să crească în seriozitate acest studiu, bogat în rezonanţe româneşti, fără să-şi piardă valoarea strict ştiinţifică.

Am vrea să răspundem întrebării formulate mai sus că noi, citadinii, ne putem permite să fim optimişti sau pesimişti, în ceea ce priveşte rezistenţa spiritului ţărănesc în faţa civilizaţiei cosmopolite, că putem considera o lume ce se pierde un număr de indivizi ieşiţi din rigorile disciplinei austere de viaţă, că ne putem pronunţa în mod liber asupra noilor forme de viaţă ce prind să mijească pentru veşnicia spiritelor ce freamătă în matca acestui pământ fecund, lucrul nu are importanţă. Miturile cresc dintre noi şi se înalţă spre lumi, unde credinţa creştină dogoreşte şi Fiul Omului aşteaptă întoarcerea oamenilor.

Noi am putea cel mult să îngenunchem.

(*Universul Literar*, Anul LI,
Nr. 18, 2 mai 1942, p. 1)

Iulian Vesper:

Cernăuţi – oraşul tinereţii

Baruri, deznădejdi, traficanţi de… vise şi ceva despre studenţie

Glasul puternic tăcu. Un sergent ieşi după un chioşc şi cu paşi repezi alergă după noi. Ne prăpădeam de râs. Luna lucea palidă în noaptea aceea de toamnă, după turnul întunecat al primăriei, unde-o privise de-atâtea ori şi tânărul Eminovici – elev – alergând grăbit spre locuinţa sa din Cuciurmaregasse.

„Marseilleza" începu din nou. Cât de ciudat răsunau versurile acestea în oraşul german. Eram într-adevăr cuceritori, sosise şi pentru noi ziua gloriei? sau bieţi visători, înecându-ne răzvrătirile într-un imn ce condusese atâţia luptători la moarte? Nu ne interesa prea mult asta. Fapt era că descoperisem poezia. Da! Eram copiii unei patrii care cuprindea toate ţările şi toate zările, ai unei patrii care începea din noi, unea toate anotimpurile şi oglindea aurora viitorului. Era o patrie spirituală care ne lega pe toţi şi înţelegeam să luptăm pentru ea.

Era adevărat că nu puteam măsura nici limitele noii descoperiri, nu-i puteam aprecia nici substanţa. Totul era nou, o adevărată lume nouă. Ce ne mânase aici? Atmosfera străină, unde nu se mai putea respira? Veacurile trecute ce ne apăsau umerii?

Cernăuţi! De câte ori nu ţi-am spus în gând **Czernowitz**, fiindcă aşa meritai. Erai un oraş închis, nu mai puteai trăi aşa. Poate şi tu aveai nevoie de noi.

Peste străzile tale strâmte urcând greoi la deal sau coborând prăpăstios povârnişuri, strângând atâţia fluturi de noapte – biete femei necăjite – peste casele dărăpănate, jegoase, peste toată averea aceasta de cămătar bătrân şi cârcotaş, de câte ori n-am aruncat arcade de vise şi jerbe de idealuri. Proiectam destinul acestui domnesc oraş septentrional pe-un cer românesc cu chenar voievodal.

– Hei, Fritz, încă optsprezece halbe, douăsprezece fripturi la grătar, şaizeci de mititei şi zece pachete de ţigări.

Eram peste douăzeci de flăcăi, tot unul şi unul. Masa noastră de la Drăguleanu, când se-ntâmpla să fim la un loc, cuprindea tot umbrarul. Liviu Rusu, vlăjganul blond, distins profesor de la Conservator, susţinea cu tărie că Bach era incomparabil, că Bach însemna geniul muzicii coborât pe pământ. Dar când sufletele noastre străluceau ca stelele în jurul acestui Bach – astru inaccesibil – Liviu Rusu, înduioşat de depărtările noastre,

revenea brusc la melodia acelei neuitate colinde şi glasul lui legănat ne cânta la fereastra sufletului:

„**Numai una miorea**
Stătea-n loc şi se ruga
La Măicuţa Precista”...

Paharele ciocneau, glumele nu mai conteneau, dar melodia acestei colinde, în Cernăuţii noştri din viitor, ce frumos se ridica – rugăciune domnească şi românească.

Un tânăr poet povestea despre un făt-frumos al său, beizadea trecut în genealogiile celor nelegitimi ai lui Ştefan cel Mare şi Petru Cercel.

– E ca un prinţ, se lăuda el.

Toţi cunoşteau povestea asta, dar amănuntele ne distrau totdeauna.

– E dovadă că poezia ta porneşte din pământ solid, nu se dărâmă uşor.

– Sunt împotriva lirismului plângăreţ, declară cineva. Mircea Streinul a procedat ca un veritabil fecior de sat, iată de ce poezia noastră va învinge.

George Antonovici nu mai contenea cu glumele. George Drumur pronunţa sentinţe scurte, toţi îl ascultau cu plăcere. E. Ar. Zaharia aducea prospeţime şi veselie.

– Suntem duhul moldovenesc în acest oraş, pronunţă cineva, sau era un ecou al sufletelor noastre? Până la noi cei ce-au luptat pentru românism – şi sunt atâţia netemuţi luptători seniori în această cetate – toţi au luptat individual. Şi dacă s-au oţelit caracterele în viaţă, dacă idealul tineresc a rămas decenii nestins, obiectivele luptei fiind disparate, biruinţele s-au fărâmiţat, victoria cea mare a rămas între neguri. Şi nu arareori, idealul cel mai frumos pentru care se credea că merită ostenelile luptei se confunda cu un ideal de înălţare personală.

Noi renunţasem demult la asemenea gânduri. Cu poezia se putea cel mult muri de foame – apoteoza unui ideal, cea mai sublimă. Nimeni dintre noi n-a pretins vreun post decât pe bază de studii şi examene serioase. Noi cerem foarte puţin: pe meleaguri înstreinate, să răsune cântec românesc. Să cream o spiritualitate românească în mijlocul acelui focar de ziare şi reviste streine. Nu e vina noastră dacă aceste cântece, poeme, dacă vreţi, au indispus şi pe unii români. Peste larma de glasuri streine glasul nostru, în armură de imagini, în ritm şi rime îndrăzneţe, s-a făcut auzit. Nu peste mult s-a cristalizat **Curcubeu peste ţară,** după admirabila expresie a poetului Teofil Lianu. Eram mândri de victoriile noastre în spirit, de cuceririle noastre impetuoase. Puteam fi la distanţe uriaşe, poemele noastre mărturiseau acelaşi crez, se rugau în aceleaşi melodii.

– Hei, aţi uitat că în sunet de harfe şi chimvale au căzut zidurile Ierihonului? De ce să nu cântăm smeriţi stelelor, de ce să nu invocăm umbrele strămoşilor?

Când ne retrăgeam, în revărsat de zori, Palatul administrativ, cât era de masiv şi întunecat, îl vedeam pustiu, cu o viaţă interioară uscată ţesând un prezent – copie fidelă a unui trecut de clasică biurocraţie.

În schimb, ne opream în faţa statuii lui Eminescu. Chipul voievodal avea reflexe de peste alte lumi. Îl ascultam plecaţi:

– Şi eu am luptat ca şi voi. Aceste străzi le-am cutreierat şi eu. Mă simţeam strein între streini, dar credinţa în neamul românesc nimeni nu mi-a putut-o stinge. Războiţi-vă cât sunteţi tineri – osteneala voastră vă va fi larg răsplătită. Nu vă înspăimânte palatele, banii şi traiul altora. Şi eu am fost umilit de unii ca aceştia, dar fruntea mea nu s-a plecat. Am mers mereu înainte şi cei mulţi au râs. Credeţi-mă, drumul acestora e mult mai de plâns.

Toţi înţelegeam graiul acesta, inima ne era senină. Alte poeme străluceau în faţa ochilor, le prindeam sclipirile, le adânceam înţelesurile.

Soarele răsărea în depărtate ţinuturi trandafirii. Îl lăsam acasă pe Liviu Rusu. Nu ne ieşea din gând minunata colindă:

„**Numai una miorea**
Stătea-n loc şi se ruga
La Măicuţa Precista”...

BARURI... PREMIERE COREOGRAFICE...

Într-o eventuală **viaţă romanţată** a **marilor oraşe,** Cernăuţii ar ocupa un capitol de seamă, binemeritat. Dacă pământul, trecutul şi văzduhul românesc izbucneau vijelios în suflete şi poeme, dacă o viaţă activă, disciplinată, pentru un ideal românesc, creştea şi se închega cu adânci miresme câmpeneşti, în palmaresul marilor bandiţi de toate calibrele europene, Cernăuţii continuă a fi un oraş adeseori însemnat cu sânge. Între Paris, Berlin şi Bucureşti, Cernăuţii au avantajul unui oraş cosmopolit de prim ordin, unde în afară de limba română, prin anumite localuri poţi auzi cele mai rare dialecte din America de sud.

Dar nu numai atât. Suspecţi oameni de afaceri, comis-voiajori internaţionali, profesori particulari trăind din expediente sunt obicinuiţii clienţi ai aşa numitelor baruri.

Barurile cernăuţene, în acest vad de pasageri cu valută forte, rentează, probabil, foarte mult. Din această cauză s-au şi înmulţit. Astfel, numai pe o stradă întâlneşti două, trei. Îndeobşte au numiri la fel de internaţionale ca şi clienţii: „Colosseum Bar”, „Imperial Bar” şi altele, pe care localnicii le cunosc bine. Barul cernăuţean, fiind aducător de venituri, e plasat în plină stradă, în văzul lumii. Astfel că muncitorul flămând, când se întoarce acasă cu 20-30 lei după o zi de muncă se opreşte puţin în faţa barului, ascultă geamătul înăbuşit al muzicii şi neputincios pleacă fruntea. Internaţionalii trebuie să petreacă, bandele trebuie să se distreze!

Totuşi să nu condamnăm aceste localuri „selecte”. În lipsa unui teatru naţional care să activeze efectiv, în lipsa unui program artistic selecţionat, pentru mulţi cernăuţeni barurile reprezintă un refugiu, iar premierele coregrafice cu stele de diverse mărimi, ţin locul unor premiere de mare artă.

Deoarece afară de conferinţele şi şezătorile societăţii *„Armonia*”, afară de conferinţele săptămânale ale *Universităţii Libere,* cetăţeanul care vrea să petreacă o seară mai elevată, în altă parte decât la cinematograf, nu arareori deschide uşa unui bar care-l invită cu tentaţii de „artă”, fără să fi fost convins că dispoziţiile sufleteşti îl mânau la bar.

Dar în clientela barurilor mişună destui autohtoni sentimentali, burlaci şi... bon vivanţi. Ei pot spune totdeauna, cu un aer de vizibilă superioritate:

– Am petrecut la bar toată noaptea.
– A fost un chef monstru...

Şi toată lumea-i crede.

DOKTOR FAUST, ÎN VIZITĂ...

...Şi iată-1 pe Doktor Faust eliberat de itinerariul impus de Goethe, spilcuit în medic german, cu relaţii cosmopolite şi nu tocmai agreat în patria s-a, cu un

vademecum în mâini, consultându-l pe simpaticul Mephisto, transformat de circumstanţă în managerul său.

– Gândeşte-te la un oraş, din care viaţa germană să nu fi dispărut. Dimpotrivă. Nemţii să-şi aibă reprezentanţii lor în consiliile judeţene. Fetele să aibă mersul sprinten al Krimhildei, ochii albaştri şi cosiţele ca spicul grâului. Bere germană „Luther", ziare germane şi o spiritualitate care să nu aibă nimic agresiv sau dacă este să fie în surdină, să nu-mi deranjeze preocupările.

– Herr Doktor, răspunde asistentul, cu o uşoară tristeţe în glas. În Cehoslovacia, germanii sudeţi vor căuta să ne atragă în rândurile lor pătimaşe. În Polonia, am auzit că sunt persecutaţi. Ceea ce nu ne-ar conveni nouă şi idealismului de care suntem însufleţiţi. Fireşte că misterele vieţii se pot dezlega mai uşor după un somn bun şi o masă bună şi că iubirea la care n-aţi renunţat (deşi ar fi timpul!) e mai adâncă şi mai rodnică într-un spaţiu liniştit decât în vârtejul altor pasiuni, temporale, însă cu atât mai violente.

– De ce atâtea reticenţe şi subtilităţi. Ai uitat felul deschis şi lămurit de exprimare al bunului Goethe? Ştiu că eşti mare hoţoman (de când cu Margareta?) Dar în sfârşit. Te rugam să-mi numeşti un oraş spre care-am putea pleca chiar azi (L. A. R. E. S. soseşte la 5), unde modul german de a simţi să nu ne împiedice a gândi obiectiv şi universal.

– Am înţeles, zise Mephisto. În cele două cărţi ce ni le-a închinat maestrul dumitale şi discipolul meu, n-a crezut că educaţia dumitale va atinge asemenea culmi.

– Îţi place, de la un timp, să mă necăjeşti. Dar să revenim la chestiune.

– Cernăuţii, răspunse managerul său, ridicându-se în picioare. Ne şi putem face bagajele. Deşi oraş de răsărit, ne bucurăm încă de multă stimă. Aflând cine suntem, cu siguranţă ne vor face primire oficială. Spiritul german are soldaţii săi credincioşi, ceea ce e un bine şi un semn de civilizaţie.

– Programul e splendid, aprobă entuziast doctorul Faust. Chiar admiţând că în intenţia acelora ce cred că prin onoruri şi deşertăciuni ne-ar putea schimba câtuşi de puţin în bine situaţia noastră de savanţi, ar exista un pic de trufie omenească, şi încă nu văd de ce o primire călduroasă să nu ne convină mai mult decât una obicinuită. Şi apoi nu uita că spiritul german s-a dăruit tuturor; nu văd de ce n-ar culege anumite satisfacţii.

– Ai îmbătrânit, doctore. Ai pornit pe calea unor concesiuni, pe care altădată nu le-ai fi făcut în ruptul capului.

– Până aici, îţi interzic, răcni cu faţa congestionată Faust. Uiţi că acum eu vorbesc, eu gândesc, nu Goethe. Sunt liber, sunt liber, urla doctorul. Vom merge aşadar la Cernăuţi, onoruri, interviuri, toate acestea se cuvin unui bătrân savant. Îi sunt necesare. O, şi decoraţii, fotografii.

Voi chema ziariştii, le voi face declaraţii. Voi toasta. Le voi expune cercetările mele.

– Ce cercetări... ah, cercetările dumitale – izbucni în râs Mephisto.

– Nu are a face. Orice savant trebuie să aibă cercetări. Prin urmare, am şi eu cercetările mele. Voi vorbi despre aceste cercetări, dacă se poate într-o conferinţă, în aula Facultăţii de ştiinţe. E mai somptuos, mai îndrăzneţ. Se va aplauda. Ştii că, pentru un bătrân savant, şi aplauzele sunt un stimulent? De ce toate aceste realităţi, dumneata le numeşti concesiuni şi îţi baţi joc de mine?

– Pentru că, înainte, realităţi erau construcţiile, ipotezele, în sfârşit gândurile şi poate visele dumitale. Astăzi, aceste realităţi s-au schimbat. Dar să ne grăbim. Îndată plecăm.

În drum spre hotel, Dr. Faust era mereu nedumerit. Fuseseră cândva realităţi pentru el ipotezele, construcţiile spirituale? I se părea exagerată afirmaţia lui Mephisto. Mai curând o stăruinţă în lucru, în condiţii cu totul confortabile, un meşteşug, o dibăcie, ce-i producea o plăcere fizică aproape. De la aceste satisfacţii la satisfacţia aplauzelor, a onorurilor etc. distanţa nu era mare. Deodată o îndoială îi tulbură mintea. Dacă cercetările lui n-ar fi interesat, nu se compromitea în faţa publicului? şi îl întrebă pe hazliul său manager.

– În faţa colegilor universitari nu s-ar fi compromis, îl asigură acesta, deoarece mulţi dintre profesori se găseau în acelaşi stadiu cu el. Cât despre public, acesta e atât de bine crescut încât aplaudă pe oricine, fie din obicinuinţă, fie de bucurie că s-a terminat conferinţa, fie, în sfârşit, ca să dea impresia că a înţeles.

– Minunat oraş Cernăuţii, strigă cu glas tare dr. Faust. La noapte suntem acolo. Dimineaţa ne face primirea oficială.

– Am şi telefonat presei locale. Totul e aranjat, declară Mephisto.

La ora 5, un avion de cursă îi aştepta pe aerodromul local. Dimineaţa (întârziaseră două ore la Praga) şi după emoţiile obicinuite, dr. Faust, cu o valiză, şi Mephisto într-un elegant raglan, coborâră pe aeroportul Cernăuţi. Era o zi de toamnă atât de calmă, cu neguri aurii mângâind ogoarele şi colinele, unduind mirişti întunecate! O lumină de cristal strălucea în zări, oglindea sate răzleţite pe dealuri, pâlcuri de păduri pierdute în apele fumurii ale dimineţii. Rarancea, Toporăuţi şi aici, jos de tot, lângă Prut, Horecea, cu bătrâna ei biserică de lemn.

Călătorii streini o apucară pe Transilvaniei, spre oraş. Nu văzură nici urmă de oficialităţi, în schimb, la tot pasul, întâlneau fete subţiri, zvelte în frumosul costum ţărănesc, purtând coşărci pline cu bidoane cu lapte pe creştetul capului. Măreţia şi seriozitatea pasului, mijlocul

subţiratec şi dezinvoltura întregii lor făpturi impresionă plăcut pe dr. Faust.

– O, dacă le-aşi fi întâlnit eu în tinereţea mea, mărturisi doctorul, într-un moment de mare sinceritate, nu mai ajungeam savantul de azi.

– Nu aţi pierdut atât, ca să aveţi ce câştiga pe urmă... Dovadă, oficialiităţile... răspunse Mephisto. zâmbind cu subînţelesuri.

– Ce frumuseţe, ce soare; recunosc parcă vechile mele burguri, dar aici e cu totul altceva. O lumină, pe care aş numi-o vitală, dă un lustru nou acestor case vechi, acestei arhitecturi demodate dar cât de expresive.

– La „Hotel Palas” sau la „Pajura Neagră”, întrebă birjarul, întorcându-şi faţa bărboasă.

– La „Schwarzer Adler”, preciză Mephisto, care cunoştea locurile.

În Piaţa Unirii plătiră şi intrară în hotel. În zadar căutară o cameră ca lumea. Un lux sfidător, aparent, ascundea abil gunoiul, murdăria şi mirosul de mucegai.

– E lux, e lux, şuiera printre dinţi puiul de ovrei, care conducea pasagerii.

– Acest lux, răspunse dr. Faust duce direct la sinucidere.

Spre amiazi găsiră, lângă Dominic, o elegantă pensiune nemţească. Gândul că fusese ignorat de autorităţi, că presa locală (cele 7 ziare minoritare!) nu-i anunţase sosirea, îl nelinişte din nou.

– Între noi fie zis, am ales Cernăuţii mai mult pentru condiţiunile climaterice şi de higienă spirituală, decât pentru a vi se face onoruri, i-o reteză scurt frumosul său manager. Şi în Cernăuţi, ca şi în alte oraşe din lume, savanţii se bucură de o faimă pe cât de relativă, pe atât de trecătoare. Creatorii de mituri, făuritorii de idealuri, mucenicii ideilor, aceştia încep abia acum, după milenii de persecuţii, să se bucure de stima şi dragostea oamenilor. Deşi e şi aici o eroare – eroare e însăşi existenţa – veacul ce se deschide, e al **lor.**

– Să nu ştie nimeni din oraş că Eu, doctorul Faust, sunt aici.

– De ce să se ştie neapărat? Nu porţi în spate o glorie nemuritoare şi atâtea tirade de versuri, de care habar n-ai; ai nevoie de o ieftenă reclamă de gazetă.

Dr. Faust se privi bine, ca şi cum s-ar fi încredinţat că există, apoi porniră în oraş. În zadar aştepta să întâlnească în acest oraş german acele siluete blonde, rumene de Lorelei şi Krimhilde, ce fac distincţia şi mândria tipului german. Dr. Faust opri un băştinaş neamţ şi-l întrebă.

– Apoi, să vezi, vorbi acesta. Nu zic că nu sunt, dar stau mai ales pe la mahalale. Sunt frumoase şi curate

figuri de rasă. Dar, să mă iertaţi, nu vor să se păstreze. Nu le cam plac nemţii; în schimb mor după români.

Dr. Faust dădu din cap în semn că nu i-ar veni a crede. Mephisto aduse însă exemplul convingător că, într-un sat din apropierea Cernăuţilor, un flăcău de 24 ani, avea 16 copii pe la diferite fete şi neveste din sat.

– Sehr interessant, declară cuprins de nemărturisite emoţii, dr. Faust. Pe drum nu se mai sătura să privească fetele puternice, arse de soare, altele albe ca zăpada, în catrinţele lor înflorite şi cămăşile numai râuri de mărgele şi fluturi. Toate aveau o frumuseţe severă, rece, însă cu atât mai seducătoare.

– E o lume nouă (ein neues Welt). Cu totul aparte.
– Nu le-ai văzut decât pe deasupra şi te-au fermecat. Dar să treci dincolo...
– Mi se pare că n-am să le văd decât aşa, oftă obosit Dr. Faust.

Seara, cinară la **Lucullus** şi la **Camember.** Erau acolo profesori, studenţi, funcţionari. Se mira că aceştia discută aşa de mult şi beau aşa de puţin. O, nu erau chefurile monstruoase din beciuri, cum le apucase el, când se urcau pe butoaie şi cântau până-i ţineau gura. Aici erau discuţii serioase, în româneşte, despre subiecte pe care nu le înţelegea, deşi cunoştea toate limbile. Nu se cântau măcar acele nevinovate cântece studenţeşti, cu arii săltăreţe pe care toţi studenţii germani erau obligaţi să le cunoască. Însă ce bune erau sărmăluţele româneşti cu mămăligă! Şi vinurile. Se găsea, într-adevăr, în faţa unei

lumi necunoscute şi simţea că-i lipseau posibilităţile să o cuprindă şi s-o definească.

A doua zi plecară la Prut. Dr. Faust se dezbrăcă, să se scalde, când auzi zvonul că un tânăr neamţ, Carol Bauer, se înecase.

– Şi râurile ne alungă. **Ne** pierdem aici.

Alergă la pensiune şi controlă mersul trenurilor. Seara, la 9, aveau rapid spre Berlin. Mai hoinăriră prin oraş. Bisericile, clădirile se schimbau; răbufnea altă viaţă. Trenul sosi. După Orăşeni i se aduse unicul ziar, în care apăruse pe larg reportajul:

DR. FAUST LA CERNĂUŢI. **Strângerea legăturilor româno-germane.**

– Bietul redactor, n-a putut măcar să mă afle. L-aş fi recompensat cu ceva...
– N-avea grijă. Te iubeşte el şi fără asta. Ieşim doar dintr-o ţară idealistă..

Trenul gâfâia în noapte. Dr. Faust îşi amintea de Cernăuţi cu o teamă superstiţioasă.

*

De-a lungul vremii, această aşezare a sporit domol, ca un om ce vrea să-şi simtă bine pământul sub picioare şi apoi să se aventureze în timp. A escaladat înălţimi, a coborât râpe, s-a ramificat prin văi, astfel că Cernăuţii prezintă, sub acest aspect, un admirabil exemplu de vitalitate a neamurilor ce-l locuiesc şi care-i

dau forţa şi violenţa de a păşi mereu înainte. E un oraş la răscrucea a patru lumi. Patru rase îşi dispută întâietatea subteran: rasa mediteraniană, reprezentată prin români, rasa slavă – prin ucraineni, cei mai numeroşi, cehoslovaci, polonezi, ruşi; rasa germană, tip austriac, şi rasa semită, reprezentată printr-o proporţie covârşitoare faţă de celelalte naţiuni.

Românismul a luptat aici pentru a-şi menţine poziţiile şi lupta a fost dusă de tineri, mereu de tineri.

De aceea, în istoria luptelor sale, Cernăuţii păstrează numai efigii tinereşti. Tânăr, Mihai Eminescu, elev şi bibliotecar, descifrând cronici şi letopiseţe în cămăruţa cu vrafuri de tomuri prăfuite; tânăr a fost Ciprian Porumbescu, care, în 1877, e aruncat în beci (de procurorul român Zota şi scos din temniţă de… trei avocaţi evrei, care l-au apărat gratis, drept datorie de onoare – n. n.), împreună cu tovarăşii săi, pentru vina de a fi aderat, printr-o telegramă, la comemorarea a 100 ani de la asasinarea Domnului Moldovei Grigorie Ghica (Octombrie 1777), ce avea loc la Iaşi, cu care prilej, alt tânăr bucovinean, poetul Dimitrie Petrino, rostea o filipică de mare răsunet, la adresa stăpânirii streine din Bucovina.

Teodor Robeanu (T. Robeanu, nu Teodor, pseudonimul fiind o întrebare calamburistică „Te Robea, nu?” – n. n.), marele poet bucovinean a scris in tinereţe, la Cernăuţi, cele mai inspirate poezii.

Tot la Cernăuţi, în 1904, se puneau temeliile valoroasei reviste „Junimea Literară”, redactată de un grup de tineri.

Din cenuşa anilor, studenţimea a fost aceea care purta flacăra faptei creatoare şi a dragostei de neam, neclintită. Când la căpătâi studenţimea cernăuţeană avea temniţa lui Ciprian Porumbescu, drumul ei nu putea fi schimbat.

Grupată în cinci mari familii – societăţi studenţeşti – **Junimea**, **Arboroasa**, **Dacia**, **Moldova** şi **Bucovina** – fiecare cu tradiţiile şi luptele sale pentru menţinerea conştiinţei naţionale, înainte de război, studenţimea ieşea din Universitate cu o disciplină în plus: dragostea de neam, conştiinţa demnităţii de român.

Din acest sever laborator au ieşit figurile morale ale Bucovinei; Prof. I. Nistor, Traian Brăileanu, dr. Aurel Moraru, păr. dr. Puiul, prof. T. Zub etc.

Et in Arcadia ego. Şi eu am fost student la Cernăuţi. Îmi amintesc cu drag de preşedintele societăţii „Junimea”, bădiţa Laur Gârbu, şi nu mi se va şterge vreodată din minte atmosfera de tinereţe şi voie bună din saloanele societăţii din Palatul Naţional. Asta, acum 10 ani. Tradiţiile însă nu se sfarmă; alt tineret, poate mai entuziast, ne-a luat locul.

O datorie a **fucsului** (primul grad, înainte de a fi primit în Societate) era să-şi asculte **bădiţa** (studentul mai vechi, pe care novicele şi-l alegea mentor) şi să-i

dovedească puterea de rezistenţă la băutură. Fireşte, bădiţa era cel ce plătea şi care-şi făcea o onoare din asta.

Trai dulce studenţesc din Cernăuţi! Voi toţi, câţi v-aţi petrecut şi vă petreceţi frumoşii ani ai studenţiei la Cernăuţi; voi, cei din „Junimea”, mândri de trecutul vostru şi nu mai puţin de prezentul vostru; voi cei din „Arboroasa”, purtând cu mare demnitate costumul naţional, robuşti fii ai satelor; voi, din „Dacia”, care n-aveţi mândrie mai mare, decât opera înaintaşilor, zeloşi întemeietori de cooperative şi biblioteci cu cărţi româneşti, prin atâtea sate bucovinene, înfiinţători ai arcăşiilor în vremuri grele pentru românism, voi trebuie să vă simţiţi fericiţi că duceţi drumul strălucit al unei glorioase tradiţii, că prin voi se desăvârşeşte ceea ce alţii au visat numai.

Demnitate, spirit de corp, elan, aceste embleme vor trebui să lucească cu aceeaşi splendoare pe piepturile voastre tinere, cum au lucit pe pieptul bădiţei Ciprian Porumbescu şi a camarazilor săi, în 1877.

O altă frumuseţe a vieţii studenţeşti din Cernăuţi e dragostea studenţească. Cred că nicăieri n-au evoluat iubiri mai pure, nicăieri luminozităţile cereşti n-au surâs mai iertător ca perechilor de îndrăgostiţi – o, această dragoste din întâia studenţie – abandonată visului pe tainicele cărări ale parcului Dominic. Câţi n-au contemplat, serafic îmbrăţişaţi, negurile albăstrii de pe dealul Ţeţina, ascultând în asfinţit de soare clinchetul turmelor coborând pe Caliceanca. Câte idealuri făurite în

doi, sub ramuri de cetină, nu s-au destrămat la aspra atingere cu realitatea.

Schillerpark – unde lumea de condiţie mijlocie îşi face cu regularitate siesta, prezintă doar un obiectiv incidental, îndrăgostiţilor.

Grădina Publică – pe unde-i plăcea să se plimbe lui Alecsandri, în 1848 – e una din cele mai frumoase grădini din ţară. Cu muzică militară şi tineret „făcând promenadă”, mai ales Duminicile, după-amiază. Pe sub teii şi platanii seculari, mulţimile curg în valuri, „se distrează” ascultând acordurile largi a-le unor valsuri vieneze.

Studenţii din toate societăţile, care nu-şi pierd vremea cu dragostea, ori poate tocmai pentru asta, în zile de sărbătoare aranjează, prin sate sau oraşe, şezători studenţeşti aşa de cunoscute.

Conferenţiarii sunt studenţi **bădiţi** sau preşedinţi ai societăţilor. Balurile sfârşesc ziua cu o horă mare, în însufleţirea generală.

– Am dansat cu-n student frumos, cu mustaţa subţire şi părul ca pana corbului, oftează două luni, până-şi dă bacalaureatul, duduia Constanţa, elevă în a şaptea.

– Toată noaptea m-a curtat preşedintele, suspină mereu fata preotului „domnişoară de casă”, făcându-şi planuri „cum să-l revadă”.

DESTIN ŞI LEGENDĂ

Şi totuşi, Cernăuţii e un oraş peste care deznădejdile s-au imobilizat. Poate nu-i decât un reflex al vitalităţii, al nesecatei lui desfrânări de viaţă. Poate-i un blestem încremenit în stihiile sale primordiale. Sau e strigătul din urmă al hatmanilor şi pârcălabilor îngroziţi de vânturile de moarte ce-i cuprindeau.

Dar deznădejdile cernăuţene sunt atât de adânci, atât de elementare. Parcă ar pluti uneori o presimţire de rău, de ceva iremediabil pierdut. Şi în acel moment grădinile, clădirile, Prutul, copiii, toate îţi apar într-un fumuriu funebru, nuanţă a nenorocirii, asistând propriile negre procesiuni.

Înălţimile nu cunosc salvări. În faţa imensităţilor cereşti nu e loc de refugiu.

Astfel se întâmplă că ziarele anunţă o epidemie de sinucideri la Cernăuţi. Fie din dragoste, fie din mizerie, fie din pură inconştienţă, fie dintr-o plictiseală, sinuciderile se ţin lanţ şi îngerul morţii transportă cortegii de suflete eliberate.

Dar şi înfruntările vieţii vin proaspete, fremătătoare. Profiluri semeţe, chipuri de adolescenţi sportivi, împletesc destinul şi proiectează în legendă virtuţile fortifiante ale acestui oraş.

– Şi totuşi, vom trage chenar voievodal, vom iscăli noi poliţa de viitor a Cernăuţilor, pe care nu l-au putut cuceri nici banul semit, nici morbidezza slavă, nici tenacitatea teutonă. Îl va cuceri spiritualitatea moldavă, miresmele mormintelor domneşti.

– Spiritul e renunţare, asceză. Cum veţi înfăptui asta? Spiritul influenţează, nu cucereşte. Cum veţi influenţa adâncurile?

Am înţeles că pentru Cernăuţi, oraş violent, vital, crescând subteran din secole, cu aluviuni inevitabile, spiritualitatea românească era la fel necesară ca şi morbidezza slavă, ca şi tenacitatea teutonă. Dar gândul românesc trebuia să aibă el iniţiativa, să rămână mereu creator în această cetate.

Simţeam din străfunduri că lupta se angajase de mult şi numai pe această cale se putea câştiga o victorie categorică. Şi oricare ar fi fost rezultatul, nu eram noi cei care să dăm îndărăt.

Cernăuţii se proiectează pe fundal de legendă.

Sensibilităţi româneşti s-au adâncit şi vibrează în unison.

Energii rurale alimentează temeliile fie prin măreţul cămin de ucenici „Dr. Ion I. Nistor”, fie prin societatea „Meseriaşul Român”, condusă de dr. Aurel Moraru, şi se stratifică într-o dârză clasă mijlocie românească.

– Temeliile s-au pus, izvoarele au ţâşnit; ar mai fi de scos mâlul şi apa tulbure, ar putea scrie cronicarul vremii de azi. Şi privind faptele sufletului românesc din această cetate, – îndrăzneţe, cutezătoare, – tălmăcind în linii de piatră şi arabescuri de gând profilul strălucitor al viitorului, nu se poate să nu ia peana din nou şi să însemne:

Cernăuţii gândesc româneşte.
Cerul de nord e senin[1].

[1] *Universul Literar* din 10 şi 17 septembrie 1938

Cuprins